

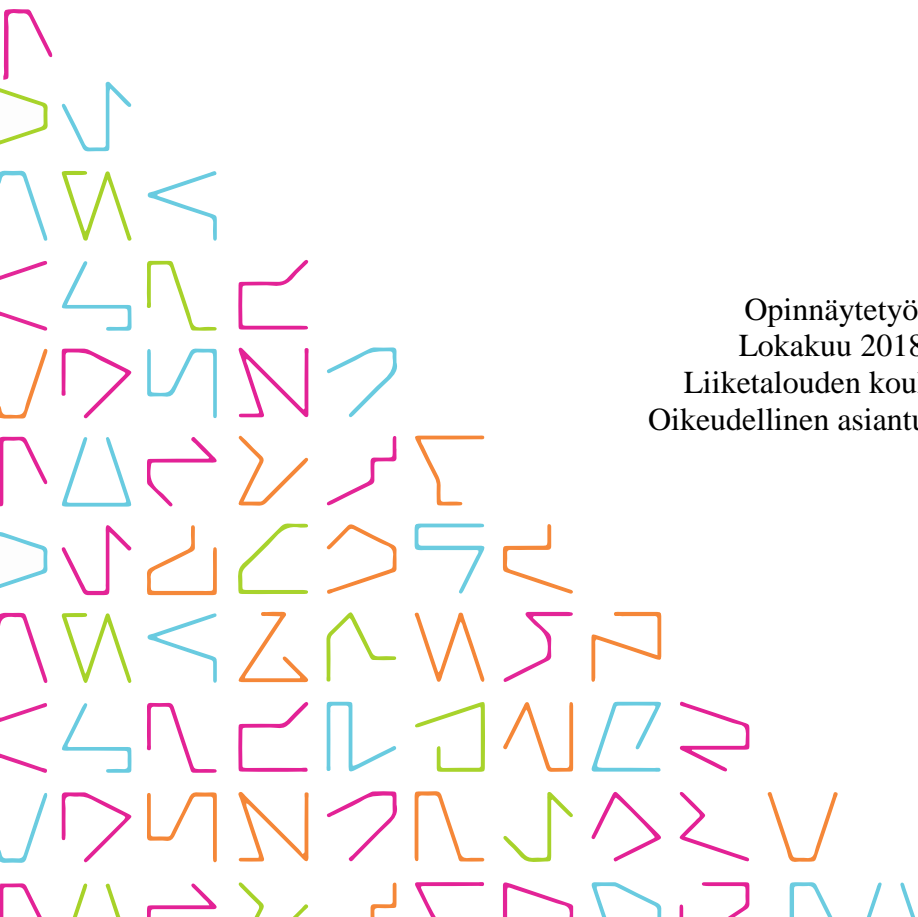


TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Hankintalainsäädännön velvoitteet rikosrekisteriotteiden selvittämisessä ja sen tuomat haasteet yrityksille

Piia Virolainen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2018
Liiketalouden koulutus
Oikeudellinen asiantuntijuus



TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutus
Oikeudellinen asiantuntijuus

VIROLAINEN PIIA:

Hankintalainsäädännön velvoitteet rikosrekisteriotteiden selvittämisessä ja sen tuomat haasteet yrityksille

Opinnäytetyö 47 sivua, joista liitteitä 5 sivua
Lokakuu 2018

Opinnäytetyön aiheena oli uuden hankintalainsäädännön velvoitteet rikosrekisteriotteiden selvittämisessä ja sen tuomat haasteet yrityksille. Työn tarkoitus oli avata, miten rikosrekisteriotteiden selvittämisprosessi käytännössä tapahtuu isoissa yrityksissä lain edellyttämällä tavalla ja aiheuttaako se hankaluutta toimintaan. Työssä sivutaan myös hankintayksikön näkökulmasta mahdollisia haasteita. Opinnäytetyön tavoite oli saada selville menettelyn mahdolliset ongelmat ja puutteet. Työssä käsiteltiin uuden hankintalain taustoja ja tavoitteita, sekä keskeisimpiä muutoksia. Uudistusten lisäksi työssä käydään läpi myös henkilön yksityisyydensuojaa työelämässä. Työ painottuu rikosrekisteriotteisiin ja niiden käsittelyyn lain edellyttämällä tavalla.

Tutkimusmenetelmänä oli lainoppi ja työn yleinen tavoite oli kokonaisvaltainen tiedonhankinta aiheesta. Lähteinä on käytetty aihetta käsittelevää kirjallisuutta sekä työelämästä saatua kokemusta. Työn keskeisin oikeuslähde oli laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista.

Voimassa oleva hankintalaki tuli voimaan 1.1.2017. Lain taustalla oli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/24/EU. Hankintalain kokonaisuudistuksella pyrittiin selkeyttämään hankintojen sääntelyä sekä lisäämään avoimuutta ja syrjimättömyyttä. Uudessa laissa pyrittiin ottamaan entistä paremmin huomioon ympäristökohdat sekä innovatiivisuuden lisääminen. Myös pienten ja keskisuurten yritysten osallistumista tarjouskilpailuun haluttiin helpottaa.

Työstä tuli ennalta asetettujen tavoitteiden mukainen. Työ osoitti rikosrekisteriotteiden selvittämisprosessissa olevan ongelmia toimintamallien suhteen hankintalain velvoitteita noudattaen. Tämän hetkiset lait Suomessa eivät vastaa täysin hankintalain edellyttämää tapaa toimia. Hankintalain, tietosuojasääntelyn ja näin ollen viranomaistulkinnan tulisi muuttua, jotta rikosrekisteriotteiden selvittämisprosessi saataisiin helpommaksi ja turvallisemmaksi kaikkien kannalta. Oman haasteensa työn kokoamiseen toi lähteiden ja oikeuskäytäntöjen vähyys rikosrekisteriotteiden osalta. Itse uudistetusta hankintalainsta löytyy tietoa ja oikeuskäytäntöä. Työn vahvuutena oli asian ajankohtaisuus ja tuoreus.

Asiasanat: hankintalaki, poissulkemisperusteet, rikosrekisteriote

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

VIROLAINEN PIIA:

The Obligations Imposed by the Procurement Legislation to Find out about Criminal Records and its Challenges to the Companies

Bachelor's thesis 47 pages, appendices 5 pages
October 2018

The thesis deals with the obligations imposed by the new procurement legislation to find out about criminal records from the companies' point of view. The purpose of the thesis was also to find out the possible problems and shortcomings of the procedure. This work opens the background of the law, the targets of and the most important changes in the new procurement law. In addition to the reforms, the work goes through the privacy of a person in the working life. The purpose of this work was to find out how the process of examining criminal records in practice takes place in big companies. Does it go as the law requires and what possible difficulties it causes in the operations? The work focuses on criminal records and their processing.

The research method of this thesis was legal. The aim was to provide comprehensive information on the subject. The theoretical part of the thesis is based on literature and the experience gained from working life. The most important legal source in the work was the Act on Public Procurement and Concession Contracts.

The new Procurement Act entered into force on 1 January 2017, in accordance with the directive 2014/24 / EU given by the European Parliament and Council. The overall reform of the procurement law aims to clarify the procurement rules and to increase transparency and non-discrimination. The new law tries to take better account of the environmental aspects and the increase of innovation. It also makes the participation of small and medium-sized enterprises in bidding easier.

The work is in line with the pre-set goals. The thesis showed that there are problems in the process of examining criminal records in the way that Procurement Act requires. The current Finnish legislation does not fully match with this law. The procurement law and the data protection regulation should change so that the process of examining criminal records as required by the law would become easier and safer for everyone. The lack of sources of information and the small number of legal cases concerning criminal records was a challenge. The strength of this work was the actuality and freshness of the subject.

Key words: Procurement Act, mandatory exclusion criteria, criminal record

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	SÄÄNTELY JULKISISSA HANKINNOISSA.....	8
2.1	Hankintalaki.....	8
2.2	Keskeisimmät muutokset hankintalainsäädännössä	9
2.3	Yleistä hankintamenettelystä	11
3	TARJOAJIEN SOVELTUVUUDEN VAATIMUKSET JA NIIDEN ARVIOINTI	13
3.1	Poissulkemisperusteet.....	13
3.1.1	Soveltuvuusvaatimukset.....	14
3.1.2	Pakolliset poissulkemisperusteet.....	15
3.1.3	Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet	17
3.1.4	Ehdokkaan tai tarjoajan korjaavat toimenpiteet.....	20
3.2	Henkilöllinen laajuus	21
4	EHDOKKAAN JA TARJOAJAN SOVELTUVUUTTA KOSKEVIEN TIETOJEN TARKASTAMINEN	23
4.1	Selvitykset ja todistukset	23
4.2	Rikosrekisteriotteet	24
5	RIKOSREKISTERIOTE JA SEN KÄSITTELY, RAJOITUKSET JA TIETOSUOJAVAAATIMUKSET	25
5.1	Rikosrekisteriotteiden sisältö ja voimassaoloaika	25
5.2	Rikosrekisteriotteiden selvittäminen käytännössä	26
5.3	Minkä toimittajan rikostietoja voidaan selvittää?.....	29
5.4	Rikosrekisteriotteiden käsittelyn rajoitukset ja tietosuojavaatimukset.....	29
5.5	Rikosrekisteriotteiden sähköinen käsittely	30
5.6	Merkintä rikosrekisteriotteiden tarkistamisesta	32
5.7	Rikosrekisteriotteiden tallentaminen ehdokkaissa ja tarjoajissa.....	33
5.8	Rikostaustojen selvittäminen ulkomaisista järjestelmistä.....	34
6	LAKI YKSITYISYYDEN SUOJASTA TYÖELÄMÄSSÄ	35
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	37
	LÄHTEET.....	40
	LIITTEET	43
	Liite 1. Hankintalain liite D.....	43
	Liite 2. Valtakirja rikosrekisteriotteen tilaamiseksi.....	45
	Liite 3. Hankintamenettelyn mukainen rikosrekisteriote.	46
	Liite 4. Yrityksen / Yhteisön rikosrekisteriote.	47

LYHENTEET JA TERMIT

Ehdokas	hankintalain 4 §:n 9 kohdan mukaan toimittajaa, joka on ilmoittanut halukkuutensa osallistua hankintamenettelyyn
ESDP-lomake	European Single Procurement Document eli yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
EUVL	Euroopan unionin virallinen lehti
GDPR	General Data Protection Regulation eli EU:n yleinen tietosuojasäätös
GPA-sopimus	Maailman kauppajärjestön WTO:n sopimus julkisista hankinnoista (Government Procurement Agreement)
Hankintayksikkö	hankintalain 5 §:n mukaan valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset, evankelis-luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä niiden seurakunnat ja muut viranomaiset, valtion liikelaitokset, julkisoikeudelliset laitokset, mikä tahansa hankinnan tekijä silloin, kun se on saanut hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta edellä tarkoitettulta hankintayksiköltä
HEUNI	Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
Tarjoaja	hankintalain 4 §:n 10 kohdan mukaan toimittajaa, joka on jättänyt tarjouksen
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö

1 JOHDANTO

Aloittaessani vuoden 2017 syksyllä harjoitteluni suuren kansainvälisen yrityksen laki-osastolla, pyysin harjoittelun ohjaajaltani mahdollisia aiheita tulevaa opinnäytetyötäni varten. Sain melko nopeasti muutamia aihe-ehdotuksia, ja yksi valikoitui ylitse muiden. Koin aiheen, rikosrekisteriotteiden selvittämisestä osana hankintalainsäädännön uudistusta yritysten näkökulmasta, mielenkiintoiseksi ja ajankohtaiseksi. Valintaan vaikutti myös työskentely asian parissa.

Opinnäytetyössä käydään läpi uuden, vuoden 2017 alussa voimaan tulleen hankintalain keskeisimmät muutokset. Työssä paneudutaan rikosrekisteriotteiden selvittämiseen hankintamenettelyissä ja niiden vaikutuksiin ja haasteisiin yrityksen näkökulmasta. Työn aluksi käydään lyhyesti läpi hankintalainsäädännön näkyvimmit ja vaikutukselliset muutokset, yrityksen soveltuvuuden arvioinnin ja tietojen tarkastamisen hankintamenettelyissä. Samoin käydään läpi rikosrekisteriotteiden käsittely ja sen tuomat tietosuojahaasteet sekä yksityisyydensuoja työelämässä.

Työn tavoitteena oli avata hankintalain muutoksia keskittyen pakollisten poissulkemisperusteiden edellyttämään rikosrekisteriotteiden selvittämisprosessiin. Työssä tuodaan esille selvittämisprosessi, rikosrekisteriotteiden käsittely, rajoitukset ja tietosuojavaati-mukset. Tämän kautta pyrittiin tutkimaan ja tuomaan esille, onko menettelyssä tai laeissa ongelmakohtia tai puutteita. Onko laki ajantasainen toisiin lakeihin nähden? Miten laki ja käytäntö kohtaavat? Mahdollisuuksien mukaan tuon esille myös kehitysideoita.

Samaan aikaan tuli voimaan myös laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1398/2016) ja sen olen rajannut aiheen ulkopuolelle.

Opinnäytetyö on lainopillinen tutkimus. Aihe on rajattu tarkasti koskemaan vain hankintalain mukanaan tuomaa selvittämisvelvoitetta rikosrekisteriotteiden osalta. Lähtökohtaisesti työn lukijan ei tarvitse tietää entuudestaan julkisista hankinnoista tai rikosrekistereistä. Tämän työn avulla pyrin avaamaan nämä asiat lukijalle ja tuomaan prosessin toiminnan selkeästi esille sekä sen mahdolliset ongelmakohdat ja kehitysideat. Työ tulee palvelemaan erityisesti yrityksiä ja hankintojen kanssa tekemisissä olevia mahdollisten kehitysideoiden avulla. Työn avulla pyrin avaamaan hankintalainsäädännön velvoitta-

maa prosessia rikosrekisteriotteiden selvittämisessä ja mahdollisissa kehitysideoissa ja täten toivon sen palvelevan asian parissa työskenteleviä yrityksiä.

2 SÄÄNTELY JULKISISSA HANKINNOISSA

2.1 Hankintalaki

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, myöhempänä hankintalaki), säätelee tavara-, palvelu-, ja rakennusurakkahankintoja julkisen sektorin hankintayksiköissä, kuten valtio, kunnat ja kuntayhtymät. Hankintalaki tulee sovellettavaksi vain hankinnoissa, jossa ylittävät joko kansalliset kynnysarvot tai EU-kynnysarvot. Niin sanottuihin pienhankintoihin, jotka jäävät kynnysarvojen alle, ei sovelleta hankintalakia. (Hankinnat 2018a; Pekkala, Pohjonen, Huikko & Ukkola 2017, 129–130.)

Hankintalain kynnysarvotasoja on kaksi, EU-kynnysarvot ja kansalliset kynnysarvot ja nämä jakavat hankinnat kolmeen luokkaan yhdessä kansalliset kynnysarvot alittavien ns. pienhankintojen kanssa. Oheisessa taulukossa hankinnat on jaettu ryhmiin ja avattu hankintalain sovellettavuutta sekä ilmoittamisen laajuutta kussakin kynnysarvoryhmässä. (Eskola ym. 2017, 177–187.; Pekkala ym. 2017, 130.)

TAULUKKO 1. Kynnysarvoryhmät (Eskola ym. 2017, 177–187.; Pekkala ym. 2017, 130.)

Hankintojen ryhmä	Hankintalain sovellettavuus	Ilmoittamisen laajuus
EU-kynnysarvon ylittävä	Hankintalain osat I, II ja IV	EU-laajuinen
EU-kynnysarvon alittavat mutta kansallisen kynnysarvon ylittävät hankinnat	Hankintalain osa I ja osan IV luku 11	Suomen laajuinen
Kansallisen kynnysarvon alittavat hankinnat	Hankintalakia ei sovelleta	Ei ilmoittamisvelvoitetta

Hankintalain uudistus pohjautui EU:n parlamentin ja neuvoston julkisia hankintoja ja käyttöoikeussopimuksia koskevaan direktiiviin 2014/24/EU (Direktiivi 2014/24/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta), joka on annettu 26.2.2014. (EUVL L 94, 28.3.2014, 65.) Direktiivillä haluttiin yksinkertaistaa hankintasäätelyä ja parantaa pienten ja keskisuur-

ten yritysten asemaa hankintamenettelyssä. Uudistuksella pyritään myös edistämään innovaatioita ja innovatiivisten ratkaisujen huomioon ottamista sekä sähköistää hankintamenettelyä entisestään. (Kontio, Kronström, Kumlin & Mäki 2017, 44.)

Jäsenvaltioiden oli saatettava direktiivien määräykset osaksi kansallista lainsäädäntöä 18.4.2016 mennessä. Suomessa tavoitteena oli hankintalainsäädännön valmistuminen loppuvuodesta 2016. Tasavallan presidentti vahvisti 29.12.2016 uudet julkisia hankintoja koskevat lait ja ne tulivat voimaan 1.1.2017.

Vaikka kansallinen voimaansaattaminen lain osalta viivästyikin monessa maassa, mukaan lukien Suomessa, tulee siitä huolimatta noudatettavaksi EU-oikeuteen kuuluva välittömän oikeusvaikutuksen-periaate. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vaikka kansallisia lakeja ei olisi määräajassa saatettu voimaan, tulee hankintayksikön ottaa huomioon kilpailutuksissaan sellaiset säännökset, jotka ovat ehdottomia sekä riittävän selkeitä ja tarkkoja. (Oinonen 2016.)

2.2 Keskeisimmät muutokset hankintalainsäädännössä

Hankintalain 26 §:n 6 momentin mukaan EU-kynnysarvot ja kansalliset kynnysarvot eroavat toisistaan siten, että EU-kynnysarvot perustuvat GPA-sopimukseen sekä komission antamaan asetukseen, kun taas kansalliset kynnysarvot perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön. EU-kynnysarvoja tarkistetaan kahden vuoden välein, kun taas kansallisten kynnysarvojen muutokset vaativat kansalliseen lainsäädännön kautta tulevan muutoksen. (Hankinnat 2018a; Pekkala ym. 2017, 129–133.)

ESPD-lomake (European Single Procurement Document) otettiin käyttöön hankintalain uudistuksen myötä. Se on vakiomuotoinen asiakirja, jolla ehdokkaat ja tarjoajat vakuuttavat, että heitä ei rasita poissulkemisperuste ja että he täyttävät hankintayksikön asettamat mahdolliset soveltuvuusvaatimukset. ESPD:tä tulee käyttää aina EU-kynnysarvot ylittävissä hankkeissa. Lomakkeen käyttö ei ole pakollista kansallisissa hankinnoissa, mutta hankintayksikkö voi asettaa saman kaltaisia soveltuvuutta koskevia vaatimuksia kuin ESPD:ssä on. EU-hankinnoissa lomake tuli kokonaan sähköiseksi siirtymäajan päätyttyä 18. huhtikuuta 2018. (Hankinnat 2018b; Karinkanta & Lahtinen 2017, 62, 118.)

Tavara- ja palveluhankinnoissa, sekä suunnittelukilpailuissa sovellettavat kansalliset kynnysarvot nostettiin aiemmasta 30 000 eurosta 60 000 euroon. Rakennusurakoiden kynnysarvo säilytettiin ennallaan 150 000 eurossa. (Hankinnat 2018a; Pekkala ym. 2017, 132.)

Pienten ja keskisuurten yritysten asema otetaan paremmin huomioon, kun hankintayksiköillä on oikeus jakaa hankinnat pienempiin osiin. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä hallinnollinen puoli on pienempi ja hakuprosessi täten helpompi tarvittavien selvitysten osalta. Näiden yritysten aseman parantamiseen vaikuttaa myös yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja, ESPD millä tarkastetaan ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuutta. (Escola, Kiviniemi, Krakau & Ruohoniemi 2017, 32; Pekkala ym. 2017, 33–34.)

Hankintamenettelyn kevenemistä muutos koskee siten, että hankintayksikkö voi vapaammin valita käytettävän hankintamenettelytavan. Hankintayksikön tulee noudattaa menettelyä, joka takaa hankintalain tasapuolisuus-, syrjimättömyys-, avoimuus-, ja suhteellisuusperiaatteen toteutumisen. (Hankintalaki 3 §.)

Hankintayksiköiden sidosyksiköille on tullut tiukennuksia aiempaan hankintalakiin verraten. Sidosyksiköt ovat hankintayksiköstä muodollisesti erillisiä ja päätöksenteon suhteen itsenäisiä yksiköitä. Kuntayhtymä voi olla sidosyksikkö, joka tarjoaa palveluita kunnan virastoille ja laitoksille. Sidosyksiköltään hankintayksikkö voi ostaa palveluita ja tavaroita kilpailuttamatta niitä hankintalain mukaan. Hankintalain 15 §:ssä käsitellään hankintoja hankintayksikön sidosyksiköltä. Pykälä edellyttää, että hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa käyttää määräysvaltaa yksikköön samalla tavalla kuin omiin toimipaikkoihinsa. Lisäksi yksikkö voi harjoittaa enintään viiden prosentin ja enintään 500 000 euron osuuden liiketoiminnastaan muiden tahojen kuin niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on. Sidosyksikön toiminnan rajoitukselle on säädetty kaksi poikkeusta, jolloin rajoituksia ei sovelleta;

- Kolmen edellisen vuoden keskimääräinen liikevaihto hankintayksiköiden kanssa alle 100 000 euroa vuodessa
- 10% ja 500 000 euroa silloin kun sidosyksikön vastaavaa palvelua tai tuotetta ei ole saatavilla markkinoilla,
 - tämä on testattava avoimuusilmoituksella

Sidosyksiköissä tulee olla vain hankintayksiköiden pääomaa. (Kontio ym. 2017, 64; Pekkala ym. 2017, 29.)

Hankintalain uudistamisen myötä julkisten hankintojen valvontaa tehostettiin uudella valvontaviranomaisella, joka on Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) tehtävänä hankintojen lainmukaisuuden valvonta. KKV tulee keskittymään suoraankintojen ja niihin rinnastuvien virheellisten tai syrjivien hankintojen valvontaan. KKV voi aloittaa omasta aloitteestaan tai tehdystä ilmoituksesta mahdollisen laittoman suoraankinnan tai muun laittoman hankinnan tutkinnan. KKV voi antaa huomautuksia, kieltää laittoman suoraankinnan täytäntöönpanon ja myös esittää markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämisestä, sopimuskauden lyhentämisestä tai hankintapäätöksen kumoamisesta. (Kontio ym. 2017, 373.)

Lakiin tuli lisää pakollisia sekä harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita ja näiden vastapainoksi ehdokkaalla tai tarjoajalla suodaan mahdollisuus korjaaviin toimenpiteisiin. Näihin paneudutaan seuraavassa luvussa hieman tarkemmin.

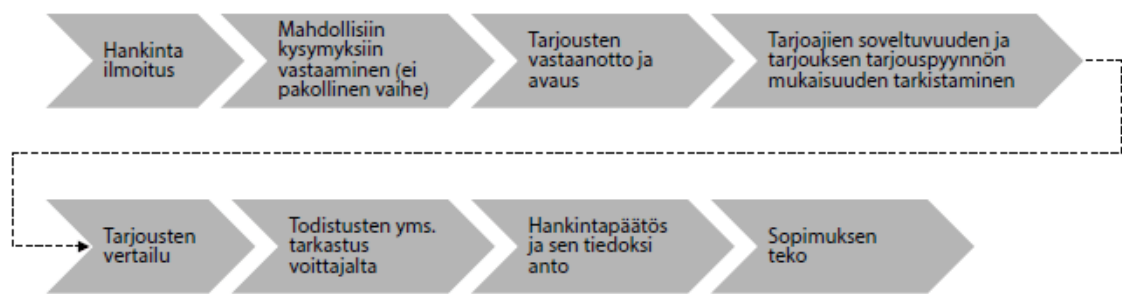
2.3 Yleistä hankintamenettelystä

Julkista hankintaa toteutettaessa on noudatettava jotakin lain säätelemistä määrämuotoisista menettelyistä. Pääsääntöisesti EU-hankinnoissa tulisi käyttää avointa tai rajoitettua menettelyä, joista hankintayksikkö voi vapaasti valita. Joskus hankinnan kohteen tai hankintasopimuksen ehtojen määrittely voi olla haastavaa tai vaatii, että on tarpeen turvautua neuvottelumenettelyyn, kilpailulliseen neuvottelumenettelyyn tai innovaatiokumppanuuteen. Edellä mainittuja menettelytapoja voidaan käyttää hankinnassa, jos laissa erikseen säädetyt edellytykset täyttyvät. Hankinta on myös mahdollista toteuttaa käyttäen suunnittelukilpailua, puitejärjestelyä, dynaamista hankintajärjestelmää, sähköistä huutokauppaa, sähköistä luetteloa tai suoraankintaa. (Kontio ym. 2017, 105; Pekkala ym. 2017, 190–194.)

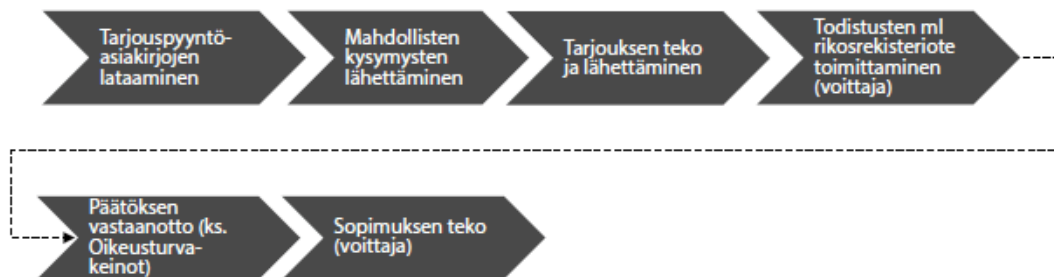
Oli menettely mikä tahansa edellä mainituista, jossain vaiheessa prosessia hankintayksikön tulee tarkistaa ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuus. Ajankohta ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuuden arvioinnille eroaa hieman riippuen menettelytavasta. Seuraavalla prosessikaaviolla havainnollistetaan avointa menettelyä, joka on useimmin käytetty hankintamenettely.

Avoimessa menettelyssä, ehdokkaat ja tarjoajat toimittavat tarjouksensa suoraan hankintailmoituksessa annettuun osoitteeseen. Tässä menettelyssä hankintayksikkö julkaisee hankintailmoituksen, josta ilmenee tarjouspyyntö, johon kaikki halukkaat ehdokkaat ja tarjoajat voivat tehdä tarjouksen. Avoimen menettelyn käytölle ei ole asetettu rajoituksia hankintalaissa. Menettely voi koitua hallinnollisesti raskaaksi, jos tarjouskilpailuun on osallistunut suuri määrä ehdokkaita ja tarjoajia. (Kontio ym. 2017, 107.)

Alla olevassa kuviossa 1 tarkastellaan avointa menettelyä hankintayksikön kannalta. Kuviossa 2 ilmenee avoimen menettelyn prosessi ehdokkaan ja tarjoajan näkökulmasta.



Kuvio 1. Avoin menettely hankintayksikön kannalta (Karinkanta & Lahtinen 2017, 65)



Kuvio 2. Avoin menettely ehdokkaan ja tarjoajan kannalta (Karinkanta & Lahtinen 2017, 65)

3 TARJOAJIEN SOVELTUVUUDEN VAATIMUKSET JA NIIDEN ARVIOINTI

3.1 Poissulkemisperusteet

Hankintayksikkö voi asettaa ehdokkaille ja tarjoajille vaatimuksia millä rajata joukko. Hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä hankintayksikön tulee ilmoittaa ehdokasta tai tarjoajaa koskevat soveltuvuusvaatimukset ja -ehdot. Näillä soveltuvuusvaatimuksilla on tarkoitus karsia pois ehdokkaat ja tarjoajat, jotka eivät sovellu sopimuskumppaneiksi. Vaatimusten ohella ehdokkaiden ja tarjoajien kelpoisuutta arvioidaan pakollisten ja harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden nojalla. (Eskola ym. 2017, 411; Karinkanta & Lahtinen 2017, 55.)

Hankintalakiin on kirjattu poissulkemisperusteet, joten niitä ei tarvitse mainita tarjousasiakirjoissa. Näillä perusteilla pyritään ehkäisemään harmaata taloutta ja varmistamaan tarjoajan luotettavuus ja toimituskyky. (Hankinnat 2016a.)

Laissa on määritelty pakollisten poissulkemisperusteiden koskevan vakavia rikoksia, jotka kohdistuvat tarjoajaan tai tämän edustajiin. Pakollisten poissulkemisperusteiden ollessa käsillä hankintayksiköllä ei ole harkintavaltaa poissulkemisen suhteen. Nämä ovat ehdottomia. (Hankinnat 2016b.)

Lievempiä rikkomuksia tai muita syitä sulkea tarjoaja hankintamenettelyn ulkopuolelle ovat harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet. Näiden perusteiden osalta hankintayksikkö voi käyttää harkintavaltaa arvioidessaan tarjoajan mahdollista poissulkemistä. (Eskola ym. 2017, 415.)

EU-hankinnoissa ehdokas tai tarjoaja osoittaa täyttävänsä soveltuvuusvaatimukset (pakolliset, harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet sekä hankintayksikön asettamat soveltuvuusvaatimukset) ensisijaisesti täyttämällä ESPD-lomakkeen (Karinkanta & Lahtinen 2017, 55).

3.1.1 Soveltuvuusvaatimukset

Hankintayksikkö voi halutessaan asettaa itse vaatimuksia tarjoajille tai ehdokkaille, kuten hankintalain 83 §:ssä todetaan. Vaatimukset (Hankintalaki, 84-86 §) voivat liittyä oikeuteen harjoittaa ammatti- tai elinkeinotoimintaa, rahoitukselliseen tai taloudelliseen tilanteeseen (vakavaraisuusvaatimus tai vähimmäisliikevaihto), tekniseen suoritukseen tai ammatilliseen pätevyyteen (hankinnan kohdetta vastaavat referenssit). Tarjoajan tai ehdokkaan tulee täyttää hankintayksikön asettamat vähimmäisvaatimukset tai se on suljettava tarjouskilpailun ulkopuolelle, eikä tarjousta saa ottaa mukaan tarjousvertailuun. Hankintayksikön tulee ilmoittaa soveltuvuusvaatimuksistaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Yleisin vaadittavista soveltuvuusvaatimuksista on referenssivaatimukset, joista löytyy oikeuskäytäntöä. Hankintayksikkö voi asettaa soveltuvuusvaatimuksen rikosrekisteriotteiden kattavaan toimittamiseen tarjouspyynnön ehtona, sekä sopimusehdoissa. (Kontio ym. 2017, 176; Eskola ym. 2017, 430–438; Pekkala ym. 2017, 372–376.)

Ammatti – ja elinkeinotoiminnan rekisteröitymisten ehdokas tai tarjoaja voi osoittaa rekisteriotteella sijoittumismaansa ammatti- ja elinkeinorekisterin mukaisella todistuksella. Kaupparekisteri on Suomessa kyseinen rekisteri. Osoitukseksi käy myös valaehdotoinen ilmoitus ja todistus elinkeinotoiminnan harjoittamisesta. Hankintayksikkö voi pyytää myös toimilupaa tai järjestön jäsenyyttä toteen näytettäväksi. (Hankintalaki 84 §; Eskola ym. 2017, 433–436; Pekkala ym. 2017, 373–376.)

Vaatimuksia taloudellisesta tilanteesta voi olla asetettuna vähimmäisliikevaihdosta tai varojen ja velkojen välisestä suhteesta hankintayksikön toimesta. Vaatimukset ovat esimerkinomaisia ja hankintayksikkö voi asettaa myös vaatimuksia mitä ei ole mainittu laissa tai lain liitteessä D (ks. Liite 1) (Hankintalaki 85 §; Eskola ym. 2017, 433–436; Pekkala ym. 2017, 373–376.)

Koskien ehdokkaiden ja tarjoajien henkilöstö- ja teknisiä voimavaroja ja kokemusta voidaan pyytää osoittamaan viittamalla aiemmin toteutuneisiin sopimuksiin. Hankintalain liitteessä D on lueteltu teknisistä suorituskykyä ja ammatillista pätevyyttä koskevat selvitykset tyhjentävästi, joita hankintayksikkö voi käyttää apunaan. Vaatimukset voivat koskea esimerkiksi aikaisempaa kokemusta hankinnan kohteena olleen urakan, palvelun tai tavarantoimituksen toteutuneista sopimuksista, ehdokkaan tai tarjoajan laadunvar-

mistusmenetelmiä, tuotantokapasiteettia ja työvoimaa. (Hankintalaki 86 §; Eskola ym. 2017, 433–436; Pekkala ym. 2017, 373–376.)

Kuten juuri todettu, tulee ehdokkaan tai tarjoajan täyttää soveltuvuutta koskevat vaatimukset, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Poikkeuksena ovat kalusto- tai organisaatioresurssit, joiden osalta on riittävää, että ehdokas tai tarjoaja sitoutuu tarjoukseen hankkimaan tarvittavan kaluston ja organisaation tarjousajan ja mahdollisen valitsemisensa jälkeen. (Eskola ym. 2017, 411; Karinkanta & Lahtinen 2017, 55–56.)

3.1.2 Pakolliset poissulkemisperusteet

Mikäli ehdokasta tai tarjoajaa rasittaa jokin hankintalain 80 §:ssä luetelluista pakollisista poissulkemisperusteista, tulee hankintayksikön sulkea ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle. Näin oli jo edeltävän hankintalain (348/2007) aikaan. Lain 53 §:ssä todettiin eräisiin rikoksiin syyllistyneiden ehdokkaiden ja tarjoajien sulkeminen tarjouskilpailusta hankintayksikön toimesta, jos sillä oli tiedossa esimerkiksi yrityksen syyllistyneen vakavaan rikokseen. Lain uudistaminen toi uusia pakollisia poissulkemisperusteita, joista yksi on juuri hankintayksikölle toimitettavat rikosrekisteriotteet ennen sopimuksen tekemistä. (Hankinta 2016b.)

Lain uudistuksen myötä on hyvä huomata poissulkemisperusteiden koskevan myös alihankkijoita. Hankintayksiköllä on oikeus vaatia ehdokkaita ja tarjoajia ilmoittamaan alihankkijat, sekä heillä teetettävät osuudet. Kriittisimmät tehtävät hankintayksikkö voi vaatia ehdokkaita tai tarjoajia toteuttamaan itse. Alihankkijan tulee olla konkreettisesti tavaran tai palvelun tuottamiseen osallistuva henkilö. Ilman erityistä syytä hankintayksikkö ei voi kieltää ehdokasta tai tarjoajaa käyttämästä alihankkijoita. Jos alihankkijalla on joku pakollisista poissulkemisperusteista rasitteena, hankintayksikön tulee vaatia alihankkijan vaihtamista. Hankintayksikkö voi vaatia alihankkijan korvaamista toisella alihankkijalla harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden (Hankinnat 2016c; Hankintalaki 77-78 §; Pohjonen 2017, 38–39.)

Hankintalain edellyttämään rikosrekisteriotteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain (39/1889) seuraavien vakavien rikosten mukaan:

- lahjuksen antamisesta, törkeästä lahjuksen antamisesta, lahjuksen antamisesta kansanedustajalle ja törkeästä lahjuksen antamisesta kansanedustajalle,
- järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta,
- ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta,
- veropetoksesta, törkeästä veropetoksesta, työeläkevakuutusmaksupetoksesta, törkeästä työeläkevakuutusmaksupetoksesta, avustuspetoksesta, törkeästä avustuspetoksesta ja avustuksen väärinkäytöstä,
- lahjomisesta elinkeinotoiminnassa, törkeästä lahjomisesta elinkeinotoiminnassa, lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa ja törkeästä lahjuksen ottamisesta elinkeinotoiminnassa,
- rahanpesusta, törkeästä rahanpesusta, salahankkeesta rahanpesun tekemiseksi, tuottamuksellisesta rahanpesusta, sekä
- terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä rikoksista, terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toiminnan edistämisestä, koulutuksen antamisesta terrorismirikoksen tekemistä varten, värväyksestä terrorismirikoksen tekemiseen ja terrorismin rahoittamisesta.

Hankintalain uudistuksen myötä poissulkuperusteisiin tuli rikoslain 47 luvun Työrikosten seuraavat rikkomukset:

- työturvallisuusrikoksesta
- työaika-suojelurikoksesta
- työsyrynnästä
- kiskonnantapaisesta työsyrynnästä
- työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta
- luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä

Edellä mainittujen työrikosten perusteella ehdokas tai tarjoaja on suljettava tarjouskilpailusta, jos sen johto- ym. henkilö on tuomittu rangaistukseen. Ehdokkaana tai tarjoajana olevaa oikeushenkilöä, jolla on mahdollinen yhteisösakko, ei oteta huomioon. (Eskola ym. 2017, 413).

Tuomion rikoksesta tulee olla lainvoimainen, jotta edellytys ehdokkaan tai tarjoajan poissulkemiseen täyttyy. Pelkkä epäily tai vireillä oleva oikeudenkäynti ei ole riittävän

pätevä. Pakollinen poissulkemisperuste ei ole voimassa, kun lainvoimaisesta tuomiosta on kulunut yli viisi vuotta. Hankintalaki 80 §:n 5 momentin mukaan ehdokasta tai tarjoajaa ei saa sulkea tarjouskilpailusta, jos lainvoimaisesta tuomiosta koskien pakollisia poissulkemisperusteita, on kulunut yli viisi vuotta. (Eskola ym. 2017, 413–414.)

3.1.3 Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet

Hankintalain 81 §:ssä säädetään harkinnanvaraisista poissulkemisperusteista. Lain kohta mahdollistaa hankintayksikön sulkea pois tarjouskilpailusta sellainen ehdokas tai tarjoaja, jonka toimituskyky on heikentynyt tai jota ei muutoin voida pitää luotettavana. Tällä keinolla hankintayksikkö voi ehkäistä ehdokkaan tai tarjoajan heikosta taloudellisesta asemasta johtuvia taloudellisia tai muita riskejä, jotka liittyvät hankinnan toteuttamiseen. (Eskola ym. 2017, 416.)

Hankintayksiköllä on mahdollisuus käyttää poissulkemismahdollisuutta milloin vain hankintamenettelyn aikana, jos ilmenee, että ehdokasta tai tarjoajaa rasittaa jokin harkinnanvaraisista poissulkemisperusteista. Hankintayksikkö voi asettaa pakolliseksi jonkin harkinnanvaraisen poissulkuperusteen jo ilmoituksessaan tai tarjouspyynnössään. Tätä ei voi myöhemmin muuttaa takaisin harkinnanvaraiseksi, vaan sitä tulee noudattaa. (Karinkanta & Lahtinen 2017, 116.)

Poissulkemistilanteessa hankintayksikön tulee käyttää harkintavaltaa, eikä se edellytä erillistä mainintaa hankinta-asiakirjoissa. Jos hankintayksikkö soveltaa poissulkemisperusteita, sen tulee kiinnittää huomiota erityisesti suhteellisuusperiaatteeseen. Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet ovat vähäisempiä rikkomuksia, mutta mikäli ne ovat toistuvia poissulkeminen on perusteltua. (Eskola ym. 2017, 417; Hankinnat 2017.)

Hankintayksikkö voi päätöksellään (Hankintalain 81 §) sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle ehdokkaan tai tarjoajan, joka on:

- konkurssissa, purettavana, keskeyttänyt liiketoimintansa tai jolle velkoja on vahvistanut akordin, saneerausohjelman tai muun vastaavan lainsäädäntöön perustuvan menettelyn tai edellisten käsittely on vireillä

- syyllistynyt ammattitoiminnassaan vakavaan virheeseen kyseenalaistaen luotettavuutensa, jonka hankintayksikkö voi näyttää toteen (koskee myös ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto-, tai valvontaelimen jäseniä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävää henkilöä)

Ammattitoiminnan vakavaan virheeseen vetoamista on käsitelty useissa oikeustapauksissa. Kirjallisuudesta nousee esiin Euroopan Unionin tuomioistuimen (EUT) tuomio asiassa C-465/11 Forposta. Tuomiossa katsottiin, että käsite ”virhe ammattitoiminnassa” kattaa kaikenlaisen virheellisen menettelyn, joka vaikuttaa kyseisen ehdokkaan tai tarjoajan ammatilliseen luotettavuuteen sekä hankintayksikön voidessa näyttää toteen virheen ammattitoiminnassa millä tahansa perusteltavissa olevalla keinolla. Peruste ei edellytä lainvoimaista tuomiota. (Karinkanta & Lahtinen 2017, 53; Pekkala ym. 2017, 364–365.)

- laiminlyönyt velvollisuutensa maksaa Suomen tai sijoittautumismaansa veroja tai sosiaaliturvamaksuja ja jonka hankintayksikkö voi näyttää toteen muulla kuin lainvoimaisella päätöksellä tai tuomiolla

Ehdokasta tai tarjoajaa ei ole oikeutta sulkea pois tarjouskilpailusta, mikäli tämä on maksanut verot tai sosiaaliturvamaksut tai sopinut ja noudattanut järjestelystä niiden maksamiseksi (Pekkala ym. 2017, 366).

- rikkonut Suomen tai Euroopan unionin lainsäädännön, työehtosopimusten, tai liitteessä C lueteltujen kansainvälisten sopimusten ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, ja hankintayksikkö voi näyttää rikkomuksen toteen (koskee myös ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto-, tai valvontaelimen jäseniä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävää henkilöä)

Ehdokkaan tai tarjoajan yritys on osoittanut selvää piittaamattomuutta laiminlyöden työehtosopimuksen yksiselitteisiä ja selviä määräyksiä sekä velvoitteita. Rikkomuksesta tulisi olla tuomioistuimen langettama tuomio, jotta säännöksen tulkinnasta ei olisi epäselvyyttä. (Pekkala ym. 2017, 366.)

- tehnyt muiden toimittajien kanssa sopimuksia, joilla pyritään vääristämään kilpailua, ja hankintayksikkö voi näyttää tämän toteen jonka eturistiriitaa hankintamenettelyssä ei voida tehokkaasti poistaa muilla toimenpiteillä (koskee myös

ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto-, tai valvontaelimen jäseniä tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävää henkilöä)

Hankintayksikön tulee harkita tapauskohtaisesti käyttäessään säännöstä poissulkemisen perusteena, jos kilpailunrikkomuksesta ei ole lainvoimaista tuomiota. Hankintayksikkö vastaa mahdollisen virheellisen päätöksensä seurauksista. Eturistiriidan syntyminen tulisi ehkäistä etukäteen muulla toimenpiteillä kuin ehdokkaan tai tarjoajan poissulkemisella. Hallintolain esteellisyys säännöksen ja hankintalain suhteellisuusperiaatteen mukaisesti poissulkemista tulisi käyttää viimeisimpänä toimenpiteenä estämään eturistiriidan syntyminen hankintamenettelyssä. (Pekkala ym. 2017, 367.)

- jonka osallistuminen hankintamenettelyyn valmisteluun on vääristänyt kilpailua, eikä vääristymää voida poistaa muilla vähemmän rajoittavilla toimenpiteillä; ennen poissulkemista ehdokkaalle tai tarjoajalle on annettava mahdollisuus osoittaa, ettei sen osallistuminen hankinnan valmisteluun ole johtanut tasapuolisen ja syrjimättömän hankintamenettelyyn vaarantumiseen

Ehdokkaan tai tarjoajan osallistuminen hankinnan valmisteluun ei automaattisesti synnytä poissulkuperustetta. Hankintayksikön pystyy toiminnallaan poistamaan mahdollisen kilpailun vääristymisen esimerkiksi erilaisilla salassapitosopimuksilla. Niiden avulla varmistetaan, etteivät valmistelussa mukana olleet henkilöt avusta ehdokasta tai tarjoajaa tarjouksen teossa. Laki ei määrittele selvästi, milloin poissulkuperuste syntyy. (Kärnkanta & Lahtinen 2017, 52; Pekkala ym. 2017, 369.)

- jonka suorituksissa aiemmissa hankintasopimuksissa on ollut merkittäviä tai toistuvia puutteita, jotka ovat johtaneet kyseisen aikaisemman sopimuksen enenaikaiseen irtisanomiseen, purkamiseen, vahingonkorvauksiin tai muihin vastaaviin sanktioihin

Puutteiksi voitaisiin luokitella esimerkiksi hankintasopimuksen toteutumisen kannalta olennaisten osien toimittamatta jättäminen tai toimitetun tavaran tai annetun palvelun merkittävät puutteet. Tilanteessa voitaisiin tarkastella ehdokkaan tai tarjoajan aiemmissa muiden hankintayksiköiden kanssa solmituissa sopimuksissa ilmenneitä puutteita, mikäli ne on tallennettu riittävän kattavasti ja täyttävät säännöksen edellytykset muutoin. (Pekkala 2017, 370.)

- syyllistynyt olennaisesti väärin tietojen antamiseen ilmoittaessaan hankintayksikölle poissulkuperusteita (Hankintalaki 10 §) koskevia tietoja tai muita tarjouspyynnössä vaadittuja tietoja tai laiminlyönyt niiden antamisen
- pyrkinyt vaikuttamaan epäasianmukaisesti hankintayksikön päätöksentekoon, saamaan luottamuksellisia tietoja, joiden avulla se voi saada perusteetonta etua hankintamenettelyssä tai tarkoituksellisesti antamaan harhaanjohtavia tietoja, jotka voivat vaikuttaa olennaisesti tarjoajan tai tarjouksen valintaa koskeviin päätöksiin

Ehdokasta tai tarjoajaa ei saa sulkea tarjouskilpailun ulkopuolelle tai poistaa kesken, jos tapahtumasta on kulunut yli kolme vuotta. Siinä toteutuu suhteellisuusperiaate, etteivät harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet estä ehdokasta tai tarjoajaa osallistumasta tarjouskilpailuihin hankintamenettelyn osalta ikuisiksi ajoiksi. (Eskola ym. 2017, 410, 417.)

3.1.4 Ehdokkaan tai tarjoajan korjaavat toimenpiteet

Uuden hankintalain asettamien lisääntyneiden pakollisten ja harkinnanvaraisten poissulkemisperusteiden rinnalle on vastapainoksi tuotu ehdokkaalle tai tarjoajalle oikeus esittää näyttöä luotettavuudestaan (Hankintalaki, 82 §), vaikka sitä rasittaisi pakollinen tai harkinnanvarainen poissulkemisperuste.

Lähtökohtaisesti vastuu esittää näyttöä luotettavuudestaan ja korjaavista toimenpiteistään on ehdokkaalla tai tarjoajalla itsellään. Hankintayksikkö voi pyytää näyttöjä ja selvityksiä korjaavista toimenpiteistä jo tarjousten ja ESPD-lomakkeen yhteydessä. Mutta ensisijaisesti ehdokkaan tai tarjoajan tulisi oma-aloitteisesti toimittaa selvitykset ESPD-lomakkeen yhteydessä, jos on tiedossa rasiuksia pakollisissa tai harkinnanvaraisissa poissulkemisperusteissa. Ennakointi ja tietojen toimittaminen hyvissä ajoin takaa myös sen, ettei korjaavien toimenpiteiden näyttöä tarvitse käsitellä tuomioistuinkäsittelyssä mahdollisen väärän poissulkemistratkaisun jälkeen. (Eskola ym. 2017, 429; Kontio ym. 2017, 173–174.)

Korjaava toimenpide voi olla mm. maksamatta jätetyistä veroista tehty maksusuunnitelma, virheistä aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen, tai uusien rikkomusten estämi-

nen organisaatioon tai henkilöstöön liittyvillä toimenpiteillä, esimerkiksi henkilön irtisanominen tai henkilön sitoutettu kouluttaminen rikkomukseen liittyen. Luotettavuutta voi osoittaa myös näytöllä siitä, että ehdokas tai tarjoaja on osallistunut aktiivisesti yhteistyöhön tutkintaviranomaisen kanssa (Eskola ym. 2017, 430; Kontio ym. 2017, 173.)

Ehdokkaan tai tarjoajan toteuttamat korjaavat toimenpiteet on arvioitava ottaen huomioon rangaistavan teon, virheen tai laiminlyönnin vakavuus sekä niihin liittyvät olosuhteet. Hankintayksikkö arvioi ehdokkaan tai tarjoajan näytön riittävyyden ja luotettavuuden. Niiden täytyessä ehdokkaassa tai tarjoajassa sitä ei saa sulkea pois tarjouskilpailusta. (Pekkala ym. 2017, 371.)

3.2 Henkilöllinen laajuus

Yrityksellä, joka on ehdokkaana tai tarjoajana, saattaa olla satoja tai tuhansia työntekijöitä. Haettavaan hankkeeseen saattaa liittyä kymmeniä ihmisiä. Rikosrekisteriotteita ei kuitenkaan tarvitse toimittaa kaikista työntekijöistä.

Hankintalainsäädännössä asetetun rikosrekisteriotteiden selvittämisen laajuus on yhtä laaja kuin pakollisten poissulkemisperusteiden henkilöllinen laajuus. (TEM 4/2017, 8.)

Tämä koskee siis

- Ehdokasta tai tarjoajaa itseään (yritys tai yhteisö)
- Osakeyhtiön pää- tai toimitusjohtajaa
- Osakeyhtiön varatoimitusjohtajaa
- Yhteisön hallituksen puheenjohtajaa
- Yhteisön hallituksen nimenkirjoittajia
- Yhtiön prokuristeja
- Yhdistyksen puheenjohtajaa
- Yksityistä elinkeinoharjoittajaa
- Avoimen yhtiön yhtiömiehiä
- Kommandiittiyhtiön vastuunalaista yhtiömiestä

Hankintayksikkö voi siis lähtökohtaisesti luottaa ehdokkaan tai tarjoajan antamaan selvitykseen asiaankuuluvien henkilöiden rikosrekisterien selvittämisen osalta. (TEM 4/2017, 8). Toisin sanottuna hankintayksikön ei tarvitsisi tehdä itse päätelmiä siitä, mil-

lainen minkäkin yrityksen johto- ja vastuurakenne on. Hyvänä käytäntönä voisi suositella, että hankintayksikkö vertaisi toimitettuja rikosrekisteriotteita esimerkiksi kaupparekisteriotteesta ilmenevään tietoon yrityksen tai yhteisön vastuuhenkilöistä. Jonkun vastuuhenkilön otteen puuttuessa kaupparekisteriotteen perusteella, asiaa pystyisi kysymään yritykseltä tai yhteisöltä. (Pekkala ym. 2017, 363.)

Oikeusrekisterikeskus ei myöskään ota kantaa rekisteriotetilausten yhteydessä, toimiiko henkilö hallinto-, johto- tai valvontatehtävässä. Arviointi kuuluu otteet tilanneelle ja ne esittävälle yritykselle tai yhteisölle. (Oikeusrekisterikeskus 2017a.)

4 EHDOKKAAN JA TARJOAJAN SOVELTUVUUTTA KOSKEVIEN TIETOJEN TARKASTAMINEN

4.1 Selvitykset ja todistukset

Karinkanta ja Lahtinen (2017, 117) muistuttavat kuinka hankintayksikön on tarkastettava valitulta ehdokkaalta tai tarjoajalta, että kaikki pyydetty soveltuvuutta koskevat selvitykset on toimitettu ja että tarjoaja täyttää asetetut vähimmäisvaatimukset. Hankintayksikön tarkistusvelvollisuus koskee EU-kynnysarvojen ylittäviä hankinoja. Laki sallii ehdokkaiden ja tarjoajien taustojen tarkistamisen myös kansallisen kynnysarvon ylittävisissä tarjouskilpailuissa. (Pekkala 2017, 130.)

Pääsääntöisesti rikosrekisteriotteet selvitetään hankintapäätöksen tekemisen yhteydessä voittaneelta tarjoajalta. Tarvittaessa hankintayksikkö voi selvittää rikosrekisteriotteet sekä muut selvitykset ja todistukset jo tarjouskilpailun aikana ehdokkailta tai tarjoajilta. (Eskola ym. 2017, 439; Karinkanta & Lahtinen 2017, 55.)

Hankintalain 88 §:n 1 momentin mukaan hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset valitulta tarjoajalta jo ennen hankintasopimuksen tekemistä. Olettama on siis, että todistukset ja selvitykset tulee tarkistaa ennen hankintasopimuksen allekirjoittamista.

Hankintalain 88 §:n 3 momentin mukaan hankintayksikkö voi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan kaikki tai osan 1 momentissa tarkoitetuista selvityksistä, jos se on tarpeen menettelyn asianmukaisen kulun varmistamiseksi. Tällainen tilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun hankintayksikkö asettaa osallistumishakemukset etusijajärjestykseen ja valitsee rajoite- tussa tai neuvottelumenettelyissä ne ehdokkaat, jotka voivat jättää tarjouksensa (Eskola ym. 2017, 439). Näin voisi käydä hankintayksikön karsiessa ehdokkaiden ja tarjoajien määrää hankintamenettelyn aikana jonkin vaiheittaisen menettelyn kautta.

Työ- ja elinkeinoministeriön oppaassa (4/2017, 9) annetaan pari vaihtoehtoista toimintamallia hankintayksiköille siltä varalta, että kilpailun voittanutta ehdokasta tai tarjoajaa rasittaisikin pakollinen poissulkemisperuste. Ensimmäisessä vaihtoehdossa hankintayk-

sikkö voi pyytää tarjouskilpailun voittajaksi yksilöidyltä ehdokkaalta tai tarjoajalta selvityksen ennen hankintapäätöksen tekemistä. Rikosrekisteriotteiden tarkastamisen jälkeen ja niiden ollessa kunnossa voitaisiin valita ehdokas tai tarjoaja sopimuskumppaniksi ja tehdä varsinainen hankintapäätös. Jos selvityksessä havaittaisiin aiemmasta vakuutuksesta poiketen pakollisen poissulkemisperusteen rasittavan ehdokasta tai tarjoajaa, hankintayksikkö voi vaatia toiseksi parhaalta ehdokkaalta tai tarjoajalta rikosrekisteriotteet.

Toisessa vaihtoehdossa hankintayksikkö tekee hankintapäätöksen yksilöiden tarjouskilpailun voittajan. Jos rikosrekisteriotteiden tarkastamisen jälkeen selviäisi pakollinen poissulkemisperuste, hankintayksikkö voisi käyttää hankintalain 123 §:ssä mainittua hankintaoikaisua ja poistaa virheelliseen selvitykseen perustuneen alkuperäisen hankintapäätöksensä.

4.2 Rikosrekisteriotteet

Rikosrekisteriotteeseen merkitään tuomioistuimen lainvoimaiset ratkaisut, joilla henkilö on tuomittu sakkorangaistusta ankarampaan rangaistukseen. Jos oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon hankintalain pakollisina poissulkemisperusteina listatuista rikoksista, merkitään myös ne tuomioistuimen ratkaisut rikosrekisteriotteeseen. (TEM 4/2017, 10.) Hankintamenettelyn vaatimasta rikosrekisteriotteesta ei ilmene, jos henkilö on tuomittu muihin kuin lueteltuihin rikoksiin. Jos rikosrekisteriotteella ei ole merkintöjä, se voidaan kirjoittaa myös englanniksi. Oikeusrekisterikeskuksen (Oikeusrekisterikeskus 2017a) sivuilla mainitaan, ettei se käännä otteita, joissa on merkintöjä. Linjaus on yksiselitteinen kääntämisen suhteen.

Seuraavassa luvussa (5) käydään tarkemmin läpi rikosrekisteriotteita, niiden käsittelyä, rajoituksia ja tietosuojavaatimuksia. Rakenne mukailee Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) julkaisemaa opasta aiheesta.

5 RIKOSREKISTERIOTE JA SEN KÄSITTELY, RAJOITUKSET JA TIETO-SUOJAVAAATIMUKSET

5.1 Rikosrekisteriotteiden sisältö ja voimassaoloaika

Poliisin rekistereistä varmasti tunnetuin on rikosrekisteri, josta säädetään rikosrekisterilaissa. Rikosrekisterilain 2 §:n 3 momentin mukaan rikosrekisteriin merkitään seuraavat tiedot:

- 1) henkilön nimi ja aiemmat nimet, henkilötunnus tai, jos sitä ei ole käytettävissä, syntymäaika, syntymävaltio ja -paikkakunta sekä sukupuoli ja kansalaisuus;
- 2) tuomioistuimen nimi, ratkaisun tekopäivä ja ratkaisun numero;
- 3) syyksi luettu rikos, tarvittaessa rikoksen oikeudellinen luokitus sekä rikoksen tekoai-
ka, rangaistus ja sovelletut lain säännökset;
- 4) yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen;
- 5) ratkaisun lainvoimaisuus ja päivä, jona ratkaisu sai lainvoiman;
- 6) ehdollisen vankeuden määrääminen täytäntöön pantavaksi;
- 7) jäännösrangaistuksen määrääminen täytäntöön pantavaksi;
- 8) nuorisorangaistuksen suorittaminen ja muuntaminen;
- 9) yhdyskuntapalvelun suorittaminen ja muuntaminen vankeudeksi;
- 10) valvontarangaistuksesta vapauttaminen, suorittamatta oleva jäännösrangaistus, eh-
donalaisen vapauden koeajan päätyminen ja valvontarangaistuksen muuntaminen van-
keudeksi;
- 11) vankilasta vapauttaminen, suorittamatta oleva jäännösrangaistus, ehdonalaisen va-
pauden koeajan päätyminen, yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvan valvonta-ajan alkami-
nen ja yhdistelmä-rangaistuksen suorittaminen; (1.12.2017/806)
- 12) armahdus.

Oikeushenkilöstä ja sille tuomitusta yhteisösakosta merkitään edellisen listan 2, 5 ja 12 kohdassa tarkoitettujen tietojen lisäksi yrityksen tai yhteisön nimi, yritys- ja yhteisötunnus, kotipaikka, rikos, jonka johdosta oikeushenkilö on tuomittu yhteisösakkoon, sen tekoaika ja yhteisösakon rahamäärä. Tietoa yhteisösakon maksamisesta ei merkitä. (Rikosrekisterilaki 2 § :n 4 momentti.)

Julkisissa hankinnoissa käytettävään rikosrekisteriotteeseen merkitään tuomioistuimen lainvoimaiset ratkaisut, jolla henkilö on tuomittu sakkorangaistusta ankarampaan rangaistukseen. Otteeseen merkitään myös, jos tuomioistuimen ratkaisu koskee henkilön tuomitsemisesta yhteisösakkoon hankintalain pakollisina poissulkemisperusteina listatuista rikoksista. (TEM 4/2017, 10.)

Rikosrekisteriotteissa oleva tieto lievistä rangaistuksista poistetaan viiden vuoden kuluessa, ankarista rangaistuksista kymmenen vuoden kuluessa ja erityisen ankarista rangaistuksista kahdenkymmenen vuoden kuluessa (Rikosrekisterilaki 10 §). Jos henkilö tuomitaan uusista rikoksista ennen kuin aiempi rikosrekisterimerkintä on poistunut, kaikki hänestä rekisteröidyt tiedot säilyvät, kunnes viimeisenä poistuvan tuomion poisto-aika on kulunut umpeen. (Oikeusrekisterikeskus 2017b.)

Uuden hankintalain myötä Oikeusrekisterikeskus luovuttaa rikosrekisteriotteita hankintamenettelyä varten. Rikosrekisteriote on voimassa vuoden sen myöntämispäivästä. Otetta voidaan käyttää eri hankintayksiköille voimassaolon puitteissa. (Oikeusrekisterikeskus 2017a.)

5.2 Rikosrekisteriotteiden selvittäminen käytännössä

Miten rikosrekisteriotteiden selvittäminen sitten toteutetaan ehdokkaissa ja tarjoajissa käytännössä? Yrityksien koot voivat vaihdella henkilöstömäärältään muutamasta työntekijöistä satoihin, jollei tuhansiin. Täten yrityksen koosta riippuen haettavia rikosrekisteriotteita voi olla muutamasta kappaleesta satoihin.

Hankintayksikkö vaatii rikosrekisteriotteet ehdokkaalta tai tarjoajalta tietyssä vaiheessa kilpailutusta ja ne täytyy toimittaa. Ennen otteiden toimittamista ehdokkaan tai tarjoajan edustaja, jonka tulee olla oikeushenkilön nimikirjoittaja, pyytää kaikilta asiaankuuluvil-

ta henkilöiltä kirjallisen suostumuksen (ks. Liite 2) otteiden pyytämiseen Oikeusrekisterikeskukselta. (TEM 4/2017, 11.)

Oikeusrekisterikeskus suosittelee hakemuksen tekemistä sähköisesti, mutta sen voi tehdä myös postitse. Hakemusta tehdessä sähköisesti käytetään yhteyttä: <http://asiointi.oikeus.fi/ork-kansalaisille>. Järjestelmään kirjaudutaan Väestörekisterikeskuksen tarjoaman Katso-tunnistuksen kautta, joka tarkoittaa pääkäyttäjyyttä. Tämän pääkäyttäjyyden voi saada käyttöön henkilö, jolla on kaupparekisteriotteen mukaan oikeus toimia yrityksen puolesta (nimikirjoitusoikeus). Pääkäyttäjä voi valtuuttaa myös toisen henkilön toimimaan yrityksen nimissä, jolloin hakijana voi olla muukin kuin nimikirjoittaja. (Oikeusrekisterikeskus 2018; TEM 4/2017, 11.)

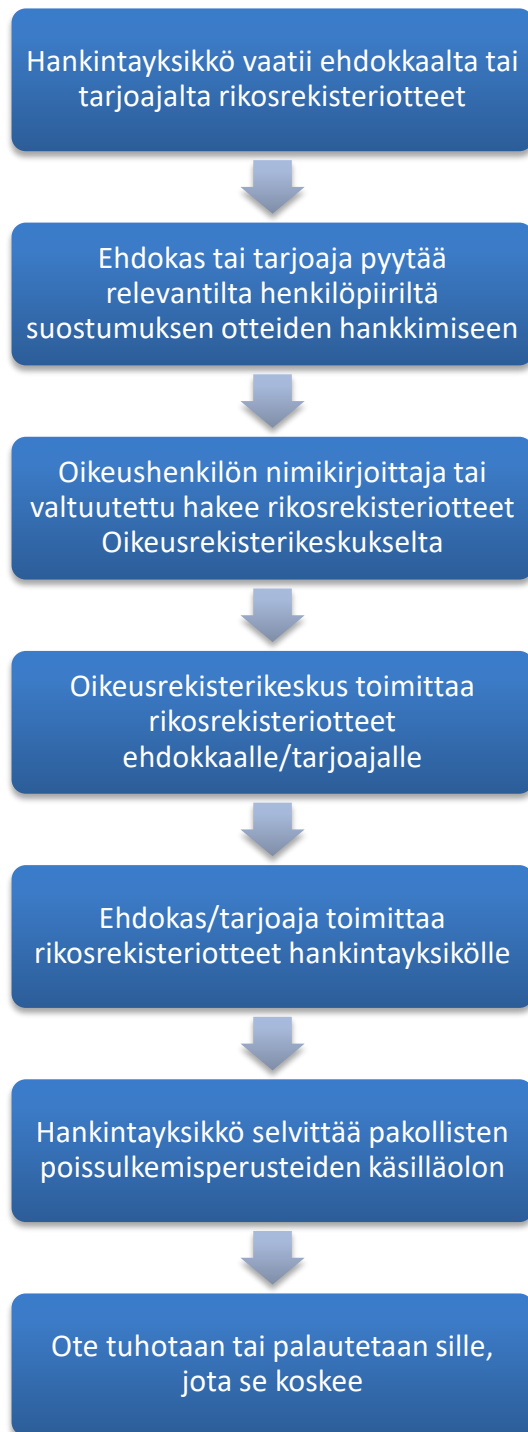
Itse sain työharjoitteluni aikana tilata rikosrekisteriotteita yritykselle. Tilattavien otteiden määrä lähenteli sataa kappaletta ja ne tuli olla suomeksi ja englanniksi.

Kirjaututtuani Katso-tunnisteella Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmään valitsin kohdan Yritysassiakkaat, rikosrekisteriote-hankintamenettely.

Siellä syötin hakemuslomakkeelle (ks. Liite 3) tarvittavat tiedot (henkilön nimi, henkilötunnus, asema yrityksessä) ja latasin kunkin henkilön antaman valtakirjan (ks. Liite 2) Oli tärkeää myös muistaa rastittaa kohta ”Tilataan ote myös yrityksen yhteisösakoista” (Liite 4), jonka hankintalain 80 §:n 1 momentti vaatii.

Oikeusrekisterikeskukselta tilattu rikosrekisteriote toimitetaan ehdokkaalle tai tarjoajalle tällä hetkellä ainoastaan paperimuodossa ja postitse, käsittelyaika on noin seitsemän päivää. Yrityksen tulee ilmoittaa postiosoite, mihin otteet toimitetaan. Rikosrekisteriote maksaa 12 euroa. (Kontio ym. 2017, 196; TEM 4/2017, 11.)

Prosessi rikosrekisteriotteiden toimittamiseen postitse laittoi minut pohtimaan, täytyykö siinä tietoturva ja henkilön yksityisyyden suoja. Vielä ei ole kyetty luomaan tarpeeksi turvallista sähköistä järjestelmää, missä rikosrekisteriotteet kulkisivat. Rikosrekisteriote luokitellaan arkaluonteiseksi henkilötiedoksi, ja vaikka yrityksellä olisi henkilön suostumus otteen käsittelyyn tai tallentamiseen, se ei saa niin toimia. (Pekkala ym. 2017, 332.)



Kuvio 3. Rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessi (TEM 4/2017, 12)

5.3 Minkä toimittajan rikostietoja voidaan selvittää?

Rikosrekisterilain 6 b §:ssä todetaan, että julkisia hankintoja varten tarkoitetun rikosrekisteriotteen saavat vain hankintalain 4§:ssä tarkoitetut ehdokas tai tarjoaja. Ehdokkaan ja tarjoajan käyttämät alihankkijat, jotka osallistuvat hankintasopimuksen toteuttamiseen mutta eivät suoranaisesti hankintamenettelyyn, eivät saa johto- ja valvontaelintensä jäsenten rikosrekisteriotteita, joten ei heiltäkään voida vaatia rikosrekisteriotteita (TEM 4/2017, 13).

Luvussa 3.1.2 käsiteltiin alihankintaa ja sitä ketkä luokitellaan alihankkijoiksi. Jos ehdokkaan tai tarjoajan tarjouksessa viitataan alihankkijan työpanokseen siinä määrin, että voidaan pitää tätä jo osana ehdokkaan tai tarjoajan ryhmää, voidaan alihankkijan katsoa osallistuneen hankintamenettelyyn ja tarjouksen jättämiseen siinä määrin, että heidät voi rinnastaa rikosrekisterilain 6 b §:ssä tarkoitettuihin ehdokkaisiin tai tarjoajiin. Tässä tapauksessa rikosrekisteriotteita voidaan vaatia. (TEM 4/2017, 13.) On ymmärrettävää, että varsinkin suurissa hankkeissa käytetään alihankkijaa tai alihankkijoita. Tältä osin tulee konkreettisesti kysymykseen harmaan talouden ja korruption poiskitkentä. Monissa hankkeissa on mukana rakennusalan yrityksiä. Itse rakennusala on syytetty julkisuudessa paljon harmaasta taloudesta ja siitä, että sitä pesii aliurakointiketjuissa.

Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti (HEUNI) on julkaissut yksityisille yrityksille suunnatun oppaan riskienhallinnasta alihankintaketjuissa. Hankintayksikön tulkitessa opasta, sen tulee ottaa huomioon hankintalain asettamat rajoitukset alihankinnassa. (Hankinnat 2018c.)

5.4 Rikosrekisteriotteiden käsittelyn rajoitukset ja tietosuojavaatimukset

Suomen lain mukaan rikosrekistereihin merkitty tieto on salassa pidettävää. Henkilötietolain (523/1999) yksi keskeisimmistä säännöksistä on 11§, arkaluonteisten tietojen käsittelykielto. Sen mukaan arkaluonteisia henkilötietoja ovat merkinnät, jotka kuvaavat henkilön rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta. Tämä säännös asettaa rajoituksia ja tietosuojavaatimuksia rikosrekisteriotteiden ja niiden sisältämien tietojen käsittelylle.

Henkilötietolaki on voimassa, kunnes eduskunnan käsittelyssä oleva tietosuojalaki kumoaa sen. Hallituksen esityksen (9/2018 vp) mukaan uusi tietosuojalaki tulee täydentämään ja täsmentämään EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (General Data Protection Regulation, GDPR 2016/679). Lain oli alkuperäisesti tarkoitus tulla voimaan samaan aikaan tietosuoja-asetuksen kanssa, mutta lain käsittely on kuitenkin viivästynyt. Tietosuoja-asetus koskee lähtökohtaisesti kaikenlaista henkilötietojen käsittelyä ja sisältää säännöksen mm. arkaluonteisten tietojen käsittelystä. Tietosuoja-asetus 9 artiklassa mainitut erityiset henkilötietoryhmät ovat verrattavissa henkilötietolain 11 §:ssä mainittuihin arkaluonteisiin henkilötietoihin. Tietosuoja-asetuksen kanssa ristiriidassa olevaa kansallista lainsäädäntöä ei sovelleta EU-oikeuden etusijaperiaatteen vuoksi. (Nyyssölä 2018, 104; Tietosuojavaltuutetun toimisto n.d.)

Kuten aiemmin on jo todettu rikosrekisterilain 6 b § nojalla rikosrekisteriotteiden käsittely on sallittu julkisia hankintoja koskevissa kilpailutuksissa. 25.5.2018 voimaan astuneessa EU:n tietosuoja-asetuksessa artikla 10:n kohdalla säädetään rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä. Siinä todetaan, että rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyvien henkilötietojen käsittely artikla 6 1 kohdan perusteella suoritetaan vain viranomaisen valvonnassa, tai kun se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä, jossa säädetään asianmukaisista suojatoimista rekisteröidyn oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi. Kattavaa rikosrekisteriä pidetään vain julkisen viranomaisen valvonnassa. (Nyyssölä 2018, 131–134.)

Avattuna edellä mainittujen tietosuoja-asetuksen artiklojen 6, 9 ja 10 systematiikan;

- artiklassa 6 säädetään tavanomaisten henkilötietojen käsittelyn perusteista,
- artiklassa 9 arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä ja
- artiklassa 10 rikoksiin liittyvien henkilötietojen käsittelystä. (Nyyssölä 2018, 132.)

5.5 Rikosrekisteriotteiden sähköinen käsittely

Hankintalain 62 §:n 1 momentin mukaan tarjoukset ja osallistumishakemukset sekä muu hankintamenettelyyn liittyvä tietojenvaihto on toimitettava sähköistä muotoa käyttäen viimeistään 18. lokakuuta 2018 alkaen. Tämä säännös ei kuitenkaan estä rikosrekisteriotteiden toimittamista paperisena, sillä hankintalain 62 §:n 2 momentin mukaan

tietojenvaihto voidaan toimittaa postitse tai muulla soveltuvalla toimitustavalla taikka näiden ja sähköisten välineiden yhdistelmänä, jos muiden kuin sähköisten viestintämuotojen käyttö on tarpeen hankintamenettelyssä käsiteltävien tietojen erityisen arkaluonteisuuden suojaamiseksi, eikä suojaamista voida riittäväällä tavalla varmistaa käyttämällä sähköisiä välineitä ja laitteita, jotka ovat toimittajien yleisesti saatavilla tai jotka voidaan saattaa näiden saataville. Sähköistä tietojenvaihtoa koskevat ainoastaan EU-kynnysarvot ylittäviä hankintoja. Näin ollen kansallisissa hankintamenettelyissä tietojenvaihto voidaan suorittaa muilla keinoilla, eikä tarvitse käyttää sähköistä tietojenvaihtoa. (Kontio ym. 2017, 80; Pekkala ym. 2017, 324; TEM 4/2017, 15.)

Suomesta ei tällä hetkellä löydy järjestelmää, joka mahdollistaisi rikosrekisteriotteiden sähköisen siirron. Toki rikosrekisteriote onnistuisi laittaa sähköiseen muotoon, mutta siinä tulisi ottaa huomioon lähettämisen, jäljentämisen ja tallentamisen vaatimukset Oikeusrekisterikeskuksen, ehdokkaan ja tarjoajan sekä hankintayksikön välillä. (Pekkala ym. 2017, 332; TEM 4/2017, 15.) Miten hankintalain ja tietosuoja-asetuksen vaatimukset ja rajoitukset onnistuisivat? Miten voitaisiin varmistua, että rikosrekisteriote tuhoitaisiin lain vaatimusten mukaisesti palvelimilta tai muista tallennustiloista?

Myös sähköisen rikosrekisteriotteen palautuksen osalta tulee huomioida valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010). Asetuksen 19 §:n mukaisesti voi todeta, ettei rikosrekisteriotteen palauttaminen ehdokkaalle tai tarjoajalle ole mahdollista niin, että käytettäisiin lain määrittelemää tietoverkkoa.

Työ- ja elinkeinoministeriön oppaassa (4/2017, 15), suositellaan edellä esitettyjen perusteiden johdosta vastaanottaa rikosrekisteriotteet ensisijaisesti paperiversioina, ennen kuin hankintamenettelyyn liittyvässä viestinnässä voidaan riittäväällä tavalla varmistaa rikosrekisteriotteiden salassa pidettävän tiedon käsittelyn lain mukainen suojaus ja jäljitettävyys. Kun järjestelmissä on varmistettu lainsäädännön vaatimusten mukainen suojaus ja jäljitettävyys, otteita voi pyytää ja vastaanottaa myös sähköisesti. (Pekkala ym. 2017, 332.)

5.6 Merkintä rikosrekisteriotteiden tarkistamisesta

Hankintayksikkö on velvoitettu tarkistamaan tarjouskilpailun voittaneelta ehdokkaalta tai tarjoajalta rikosrekisteriotteet, kuten hankintalainsäädäntö määrittelee. Hankintalaki vaatii, ettei otteista ilmeneviä tietoja saa ilmaista muille kuin välttämättömille henkilöille poissulkemisperusteiden selvittämiseksi. Rikosrekisteriotteet sisältävät arkaluonteista ja salassa pidettävää tietoa, joten niitä ei saa tallentaa. Hankintayksikön onkin hävitettävä tai palautettava otteet tarkastamisen jälkeen. (Eskola ym. 2017, 442; Kontio ym. 2017, 196.)

Hankintamenettelyn asiakirjoihin sovelletaan lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki). Julkisuuslain 6 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla pöytäkirja tulee julkiseksi, kun se tarkastuksen jälkeen on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu, jollei sitä ole laadittu asian valmistelemiseksi tai viranomaisen sisäistä työskentelyä varten. Näitä julkiseksi tulemisia rajoittavat kuitenkin julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan säädetyt salassapitosäännökset. Tieto rikosrekisteristä, myös siitä, että rikosrekisterissä ei ole merkintöjä, on siis salassa pidettävä tieto.

Hankintayksikön on perusteltua varmistaa avoimuus- ja syrjimättömyysvaatimusten toteutumisen tehden tarvittavat merkinnät hankintapäätökseen, selvitykseen kertomukseen tai pöytäkirjaan otteiden tarkastamisesta (Eskola ym. 2017, 407–408; TEM 4/2017, 16).

Työ- ja elinkeinoministeriön oppaassa (4/2017, 17) todetaan, että hankintayksikkö voi halutessaan tehdä itselleen taustamuistion oman oikeussuojansa turvaamiseksi, tai tulevaa asian tarkistamista varten. Hankintayksikkö voi siis merkitä omiin asiakirjoihinsa tarkemmin sen, keneltä ja missä asemassa olevilta henkilöiltä otteet on tarkastettu. Muistio on luonnollisesti salassapitovelvollisuuden piirissä, kuten aiemmin jo todettiin, eikä sen sisältöä saa ilmaista ulkopuolisille.

Huomioitavaa on edellä mainitun muistion muodostavan henkilörekisterin tunnistetietoineen, jolloin rekisteristä on laadittava rekisteriseloste. Oppaassaan Työ- ja elinkeinoministeriö (4/2017,16) suosittaa, että hankintayksikön on perusteltua laatia sisäiset ohjeet siitä, miten ja kuka rikosrekisteritietoja voi käsitellä hankintayksikössä. Asian

olevan keskitetty tietyille henkilöille on helpompi reagoida tietojen mahdollisiin tarkistus- tai poistopyyntöihin. Näissä tilanteissa tulee henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuutta tulkita tietosuojasetuksen 6 artiklassa tarkoitetun suostumuksen olemassaoloon yhdessä 5 artiklassa määritellyyn tarpeellisuusvaatimukseen. Tietoja ei tarvitse tai edes saa poistaa, jos niiden säilytys on tarpeen sopimuksen, oikeutetun edun tai lakivelvoitteen vuoksi.

5.7 Rikosrekisteriotteiden tallentaminen ehdokkaissa ja tarjoajissa

Henkilö, jota rikosrekisteriotte koskee, on oikeutettu tallentamaan oman otteensa ja antamaan sen ehdokkaalle tai tarjoajalle käyttöön tarvittaessa voimassaoloajan puitteiden mukaisesti.

Ehdokas tai tarjoaja ei saa kopioida rikosrekisteriotetta eikä tallentaa sitä itselleen. Rikosrekisteriotteiden tallentaminen ei ole mahdollista edes työntekijän suostumuksella viitaten lakiin yksityisyyden suojasta työelämässä, 3 § tarpeellisuusvaatimus 2 momentti ”Tarpeellisuusvaatimuksesta ei voida poiketa työntekijän suostumuksella”.

Tämänhetkiset toimintamallit rikosrekisteriotteiden säilyttämiseen ovat seuraavat:

1. Ehdokas tai tarjoaja tilaa Oikeusrekisterikeskukselta jokaista tarjousta varten erikseen rikosrekisteriotteet ja lähettää ne hankintayksikölle, joka hävittää ne tai palauttaa ne asianomaiselle henkilölle. -> Työllistävä ja kallis
2. Rikosrekisteriotte annetaan säilytettäväksi asianomaiselle henkilölle ja ehdokas tai tarjoaja pyytää otteen aina tarvittaessa. -> Logistisesti hankala

Nämä kaksi toimintamallia kuvastavat ongelmia suoraviivaisesti. Viikoittaiset tarjouskilpailut ja toimitettavat rikosrekisteriotteet asiaankuuluvista henkilöistä työllistävät ja sitovat vähintään yhtä ihmistä hyvin paljon. Yrityksen yhteyshenkilö saa olla tilaamassa koko ajan rikosrekisteriotteita Oikeusrekisterikeskukselta tai olla yhteydessä henkilöihin, joilta tarvittaisiin rikosrekisteriotte. Kustannuksena, varsinkin isoille yrityksille, rikosrekisteriotteet ovat erittäin suuri kuluerä toteutettuna lain vaatimalla tavalla.

5.8 Rikostaustojen selvittäminen ulkomaisista järjestelmistä

Toisinaan yritykselle voi tulla eteen tilanne, jossa johto- tai vastuuhenkilö on ulkomaalainen tai asuu ulkomailla. Silloin Oikeusrekisterikeskukselta haettavasta rikosrekisteriotteesta ei välttämättä käy ilmi hänen rikostaustansa hankintalainsäädännössä edellytin osin. (TEM 4/2017, 19.)

Voi myös olla, ettei ehdokkaan tai tarjoajan sijoittumismaassa anneta rikosrekisteriotetta, sen sijasta näytöksi on hyväksyttävä ehdokkaan tai tarjoajan edustajan sijoittumiseen lainsäädännön mukainen valahtoinen tai vakuutuksella vahvistettu ilmoitus (Eskola ym. 2017, 442; Pekkala ym 2017, 382).

Euroopan komission ylläpitämän e-Certis-järjestelmän kautta saa muiden EU- ja ETA-jäsenvaltioiden rikostaustaotteista tietoa. Tietoja voi etsiä järjestelmästä jäsenmaittain tai vapaan haun avulla. Järjestelmän kautta voi selvittää muun muassa mikä viranomaisen tai instituutio myöntää rikosotteita tai selvityksiä rikostaustoista. Järjestelmän kautta saa samalla selville otteen voimassaoloajan ja mahdollisen hinnan.

Mikäli tietoa ei saa selville e-Certis-järjestelmää käyttäen, voi ehdokas tai tarjoaja tai hankintayksikkö olla yhteydessä joko työ- ja elinkeinoministeriöön tai Oikeusrekisterikeskukseen. Muissa maissa tehtyjen rikostuomioiden selvittämisessä voi hyödyntää EU:n sisämarkkinoiden tietojenvaihtojärjestelmää (Internal Market Information System IMI), jossa työ- ja elinkeinoministeriö toimii yhteyslinkkinä. Työ- ja elinkeinoministeriö suosittaa ensisijaisesti käyttämään muiden EU- ja ETA-jäsenvaltioiden rikostaustaotteiden selvittämiseen Euroopan komission ylläpitämää e-Certis-järjestelmää. (TEM 4/2017, 19.)

6 LAKI YKSITYISYYDEN SUOJASTA TYÖELÄMÄSSÄ

Henkilötietojen käsittely, niin yksityisten ihmisten kuin työntekijöidenkin, on tarkoin laissa säädettyä toimintaa. EU:n yleinen tietosuojasetus on Suomessa ylin sovellettava henkilötietojen käsittelyä koskeva säännös. Henkilötietolain (523/1999) tarkoituksena on ollut toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muilta yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietojen käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista (Henkilötietolaki 1 §). Kuten jo aiemmin todettu, EU:n yleistä tietosuojasetusta täydentämään suunniteltu tietosuojalaki tulee syrjäyttämään henkilötietolain. Yleinen tietosuojasetus on suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä Suomessa, mutta siinä on jätetty jäsenvaltioille kansallista liikkumavaraa, joka tulee vastaan muun muassa yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain (759/2004) tulkintatilanteissa. (Opitietosuojaa n.d.; Nyysölä 2018, 39.)

Laki yksityisyydensuojasta työelämästä käsittelee nimensä mukaisesti vain työelämää. Tämä laki on erityislaki, jonka tarkoituksena on vastata työelämän alueella ilmeneviin erityiskysymyksiin. Työnantajan kannalta työsuhteasioissa sovelletaan suoraan tietosuojasetusta ja kansallisella lailla täsmennetään asetuksen periaatteita. (Nyysölä 2018, 39.)

Keskeisin kohta laissa on tarpeellisuusvaatimus (3 §), jossa määritellään, minkälaisia henkilötietoja työnantaja saa käsitellä. Pykälän mukaan tietojen on oltava välittömästi työntekijän työsuhteen kannalta tarpeellisia ja niiden on liityttävä työsuhteen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien hoitamiseen tai työnantajan työntekijöille tarjoamiin etuuksiin taikka johdettava työtehtävien erityisluonteesta. Tarpeellisuusvaatimuksesta ei voida poiketa työntekijän suostumuksella. Kuten Nyysölä (2018, 66, 75–77, 93) toteaa, vaatimuksen taustalla olevan eräänlaiseen minimiperiaatteen: mikä ei ole välittömästi tarpeellista, on jätettävä käsittelemättä ja kuuluu vain työntekijälle itselleen. Sama periaatetta voi soveltaa työnhakijaan. Tietosuojasetuksen 5 artikla 1 c kohta määrittelee tietojen minimoinnin periaatetta. Siinä puhutaan ”tarpeellisista” tiedoista, kun taas kansallisessa laissa puhutaan ”välittömästi tarpeellisista” henkilötiedoista.

Lain 4 §:ssä todetaan, että lähtökohtaisesti työntekijää koskevat henkilötiedot on kerättävä työntekijältä itseltään. Työnantajan halutessa kerätä tietoja muualta, on siihen

yleensä oltava suostumus työntekijältä. Muualta kerätyistä tiedoista tulee antaa tieto työntekijälle.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain 24 § käsittelee rangaistussäännöksiä. Pykälän viimeisessä momentissa todetaan seuraavaa: rangaistus henkilörekisteririkoksesta, tietomurrosta, salakatselusta, salakuuntelusta, viestintäsalaisuuden loukkauksesta, salassapitorikoksesta ja virkarikoksista säädetään rikoslaisissa. Näin ollen mahdolliset rikkomukset käsitellään rikosrekisterilain mukaisesti.

Yksityisyyden suojasta työelämässä annettu laki on tullut voimaan 1.10.2004, jolloin se kumosi aiemman yksityisyyden suojasta annetun lain (477/2001). Lakia sovelletaan työ- ja virkasuhteisiin sekä soveltaen työnhakijoihin ja virkaa hakeviin. Hallitus on antanut esityksen (97/2018 vp), jossa se esittää eduskunnalle yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain muuttamisesta. Esityksessä hallitus ehdottaa lakiin tehtäviä muutoksia, johtuen Euroopan unionin muutoksista yleisestä tietosuojasetuksesta ja henkilötietolain kumoamisesta. Muutosehdotukset ovat pääosin teknisluonteisia viittaussäännösten muutoksia ja liittyvät lain yksityiskohtiin sekä osin henkilötietolain kumoamiseen ja rikoslain muutokseen. Lain rangaistussäännöksen (24 §) muuttamisen on katsottu olevan tarpeen tietosuojasetuksesta johtuvan seuraamusjärjestelmän vuoksi sekä huomioiden kaksoisrangaistavuuden.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksessa pyrittiin saamaan selville, onko hankintalain vaatimassa rikosrekisteriotteiden selvittämismenettelyssä ongelmakohtia tai puutteita suurien yritysten näkökulmasta ja aiheuttiko prosessi käytännön ongelmia. Oltiin kiinnostuneita siitä, miten laki ja käytäntö kohtaavat ja ovatko lait ajan tasalla toisiinsa nähden.

Tutkimuksen tulokset toivat esiin ongelmia ja puutteita rikosrekisteriotteiden selvittämismenettelyssä. Rikosrekisteriotteita ei saa tallentaa tai jäljentää yrityksen tai hankintayksikön toimesta. Suomessa ei ole sähköistä tietojärjestelmää, joka mahdollistaisi tiedonsiirron turvallisesti ja vaaditulla tavalla.

Asian syvempi tutkiminen ja tarkasteleminen lailliselta pohjalta tuki jo alkuvaiheessa ilmenneitä ongelmia. Hankintalaki edellyttää sähköistä tietojenvaihtoa hankintamenettelyissä sekä noudattamaan samalla lain asettamaa tietoturvaa sähköisestä viestinnästä. Mitä suurempi yritys on kyseessä, sitä suurempi määrä rikosrekisteriotteita tulee selvittäväksi. Hankintalaki vaatii muun muassa sähköistä menettelyä, mutta siihen ei ole riittävän turvallista järjestelmää kaikkien todistusten osalta. Rikosrekisteriotteita tulee tilata, toimittaa, tarkastaa ja palauttaa tai tuhota, mutta niitä ei saa tallentaa tai jäljentää yrityksen toimesta uudelleen käyttöä varten.

Työni aihe oli mielenkiintoinen. Hankintalain muutokset ja sitä myötä avoimempi kilpailutilanne markkinoilla ovat erittäin ymmärrettäviä. Harjoitteluni aikana tein aiheen tiimoilta töitä ja se herätti minussa kysymyksiä, joihin odotin löytäväni vastauksia. Laki oli tehty ja saatettu voimaan, mutta vastasiko sen sisältö muissa lakipykälissä säädettyjä asioita? Aiheuttiko se ristiriitoja toiminnassa muiden lakien kanssa?

Työssä ilmeni miten hankintalain mukaan hankintayksikkö voi lähtökohtaisesti luottaa ehdokkaan tai tarjoajan antamaan selvitykseen asiaankuuluvasta henkilöpiiristä, jonka osalta rikosrekisteriotteet tulee selvittää. Tämän avulla yritys pystyisi rajaamaan selvitysvelvollisuuden piiristä esimerkiksi sellaiset prokuristit, jotka toimivat toisessa ehdokkaan tai tarjoajan liiketoimintayksikössä kuin mitä juuri kyseinen hankinta ja kilpailutus koskee. (Eskola ym. 2017, 442.) Mahdollisuus rajaukseen ei poista yrityksen jatkuvaa hakemusten tekemistä rikosrekisteriotteista, kun sen ei ole mahdollisuus tallentaa

niitä. Yrityksen koko on varmasti myös verrattavissa sen osallistumismääriin eri tarjouskilpailuissa. Yrityksellä voi olla viikoittain moniin eri hankintoihin toimitettavana hakemuksia ja näin ollen myös mahdollisesti rikosrekisteriotteita täytyy toimittaa.

Suomen tämänhetkinen lainsäädäntö ei mahdollista otteiden tallentamista edes henkilöiden suostumuksella. Rikosrekisteriotteita ei saa siis koota yhteen ja muodostaa niistä rekisteriä, ei manuaalisesti tai sähköisesti. Ne tulee joko tuhota tai antaa henkilölle itselleen säilytettäväksi niiden tarkastamisen jälkeen. Laki sallii henkilön säilyttävän rikosrekisteriotteen itse, eikä se rajoita yksilön oikeutta määrätä tietojensa säilyttämisestä. Työntekijä voi antaa oman otteensa esimerkiksi kollegalle säilytettäväksi lomansa ajaksi, mutta tämä toinen työntekijä ei voi säilyttää useampia rikosrekisteriotteita niiden muodostaman rekisterin vuoksi.

Otteiden lähettämisen kootusti ei kuitenkaan katsota muodostavan rekisteriä, joten henkilöiden tulisi säilyttää otteensa itse ja toimittaa ne yrityksen yhteyshenkilölle kootusti lähettämistä varten, mutta ei säilytystä. Tämä on erittäin iso kulmakivi asian hallinnoimisessa. Yrityksellä voi olla toimipisteitä ympäri Suomen ja otteiden tulisi olla yhteyshenkilöllä nopeasti tai yrityksen hallituksen jäsenien tulisi olla kykeneviä toimittamaan rikosrekisteriotteensa tarjousta laativalle henkilölle nopealla aikataululla. Pörssi-yhtiöiden hallituksen jäsenet saattavat istua vielä monessa hallituksessa, joten se vaatisi heiltä valtavaa organisointia.

Julkisiin hankintoihin osallistuville yrityksille rikosrekisteriotteiden käsittely tuo merkittäviä käytännön haasteita tietosuojasääntelyn asettamien rajoitusten vuoksi. Tietosuojasääntelyn lähtökohtana on turvata rekisteröidyn oikeudet ja henkilötietojen suoja. Toiteutuuko se lähettämällä rikosrekisteriotteita milloin Oikeusrekisterikeskukselta yrityksen edustajalle, hankintayksikölle, takaisin yritykselle ja henkilölle itselleen ja taas uudelle kierrokselle? Rikosrekisteriotteiden tallentamista ei sallita, mutta niitä tulee postittaa niin yrityksen sisällä kuin ulkopuolellakin. Se on hyvin ristiriitaista. Varmasti helpompi, turvallisempi ja suojatumpi tapa olisi säilyttää niitä kootusti suojatussa paikassa. Voisiko tämä suojattu paikka olla esimerkiksi yrityksen kassakaappi vai palvelin.

Tämän tutkimuksen perusteella rikosrekisteriotteiden selvittämisprosessi hankintalain edellyttämällä tavalla ei toimi kaikilta osin. Rikosrekisteriotteiden säilyttämistä ja tallentamista koskeva kielto hankaloittaa prosessia ja kuormittaa yrityksiä. Tutkimus antaa

kokonaiskuvan rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessista. Se keskittyi kuitenkin isojen yritysten näkökulmaan aiheesta.

Havaintojen perusteella tämän hetkinen tapa toimia lain edellyttävällä tavalla on kankea ja luo yrityksille logistisen ja taloudellisen paineen pyörittää ja käsitellä prosessia rikosrekisteriotteiden ympärillä. Tutkimustulosten pohjalta kaikki tallentaminen on siis kiellettyä, mutta voiko syntyä tilanne jossa yritys kerääkin rikosrekisteriotteet itselleen käyttääkseen niitä voimassaoloajan puitteissa eri tarjouskilpailuissa. Tässä tapauksessa otteet muodostaisivat rekisterin arkaluonteisista tiedoista, mikä on ehdottomasti kiellettyä. Luotetaanko tässä lähtökohtaisesti yrityksiin vai valvotaanko tätä jotenkin? Asia ei selvinnyt tutkimuksen myötä. Toisaalta uuden tietosuoja-asetuksen myötä ihmisillä on lisääntynyt tietoisuus oikeuksista omiin tietoihinsa. Kaikilla on oikeus päästä tietoihinsa ja saada selvitys mihin niitä käytetään. Henkilö tietoja voi pyytää poistamaan, jos niitä ei tarvita tai niitä on käytetty laittomasti.

Hankintalain, tietosuojasääntelyn ja täten viranomaistulkinnan tulisi muuttua, jotta rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessi saataisiin helpommaksi ja turvallisemmaksi osapuolten kannalta. Näitä muutoksia toivoisi varmasti moni yritysikin, jotka toimivat asian parissa. Tutkimuksessa käytetyistä kirjallaisista Eskola ym. (2017, 443) oli ainut, joka käsitteli rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessista koituvia käytännön ongelmia niin hankintayksikölle kuin ehdokkaalle tai tarjoajalle.

Hankintalain vaatimaa rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessin tutkimista olisi aiheellista jatkaa eri näkökulmista. Mielenkiintoista olisi tulevaisuudessa selvittää myös lain muutosten ja mahdollisten lievennysten jälkeistä kehitystä prosessin toiminnassa. Lakeja tulisi kehittää ja lieventää sellaisiksi, että ne helpottaisivat rikosrekisteriotteiden käsittelymallia. Myös rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessi ulkomaisista järjestelmistä ja ei EU-kansalaisista olisi tärkeä tutkimuksen aihe.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin rikosrekisteriotteiden selvittämisen prosessia hankintalain vaatimalla tavalla ja sen tuomia haasteita suurille yrityksille. Jotta saataisiin tietää, miten tämä selvittämisen prosessi toimii yrityksissä konkreettisesti, tulisi heille tehdä asiasta kysely tai tutkimus.

LÄHTEET

Direktiivi 2004/18/EY. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 134. 30.4.2004. Tulostettu 14.10.2018.

<https://publications.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/01382211-8625-43f6-af48-628be423ea91/language-fi>

Direktiivi 2014/24/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti L 94. 28.3.2014. Tulostettu 14.10.2018

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0024>

Eskola, S. Kiviniemi, E. Krakau, T & Ruohoniemi, E. 2017. Julkiset hankinnat. Helsinki: Alma Talent Oy.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2016/679/EU. Luonnollisten henkilöiden suojelusta, henkilötietojen käsittelystä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (EU:n yleinen tietosuojasetus). Euroopan unionin virallinen lehti L 119. 4.5.2016. Tulostettu 30.9.2018.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

Euroopan Unionin tuomioistuin C-465/11 Forposta SA ja ABC Direct Contact sp. z o.o v Poczta Polska SA. Julkaistu 13.12.2012. Tulostettu 26.10.2018.

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=76F0EC8559EBE3B2F19685B9F3200646?text=&docid=131813&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=2977104>

Hankinnat. 2016a. Poissulkemisperusteet. Julkaistu 19.12.2016. Tulostettu 19.10.2018.

<https://www.hankinnat.fi/eu-hankinta/ehdokkaiden-ja-tarjoajien-soveltuvuus/poissulkemisperusteet>

Hankinnat. 2016b. Pakolliset poissulkemisperusteet. Julkaistu 19.12.2017. Tulostettu 19.10.2018

<https://www.hankinnat.fi/eu-hankinta/ehdokkaiden-ja-tarjoajien-soveltuvuus/poissulkemisperusteet/pakolliset>

Hankinnat. 2016c. Alihankinta. Julkaistu 29.12.2016. Tulostettu 19.9.2018.

<https://www.hankinnat.fi/eu-hankinta/ehdokkaiden-ja-tarjoajien-soveltuvuus/alihankinta>

Hankinnat. 2017. Harkinnanvaraiset poissulkemisperusteet. Julkaistu 13.12.2017. Tulostettu 19.10.2018.

<https://www.hankinnat.fi/eu-hankinta/ehdokkaiden-ja-tarjoajien-soveltuvuus/poissulkemisperusteet/harkinnanvaraiset>

Hankinnat. 2018a. Kynnysarvot. Julkaistu 1.2.2018. Tulostettu 19.10.2018.

<https://www.hankinnat.fi/mika-julkinen-hankinta/kynnysarvot>

Hankinnat. 2018b. Yhteinen eurooppalainen hankinta-asiakirja (ESPD). Julkaistu 7.2.2018. Tulostettu 19.10.2018.

<https://www.hankinnat.fi/eu-hankinta/ehdokkaiden-ja-tarjoajien-soveltuvuus/yhteinen-eurooppalainen-hankinta-asiakirja-esp/>

Hankinnat. 2018c. HEUNIlta opas riskienhallintaan alihankintaketjussa. Julkaistu 24.4.2018. Tulostettu 28.10.2018.

<https://www.hankinnat.fi/ajankohtaista/2018/heunilta-opas-riskienhallintaan-alihankintaketjussa>

HE 9/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuojaa-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi. Julkaistu 1.3.2018. Tulostettu 26.10.2018.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_9+2018.aspx

HE 97/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain ja lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain 10 §:n muuttamisesta. Julkaistu 13.7.2018. Tulostettu 2.10.2018.

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_97+2018.aspx

Henkilötietolaki 22.4.1999/523

Karinkanta, P. & Lahtinen, T. 2017. Julkiset hankinnat yritykset – käytännönläheisesti. Helsinki: Kauppakamari.

Kontio, A., Kornström, S., Kumlin, A. & Mäki, L. 2017. Julkiset hankinnat – Käsikirja. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Laki julkisista hankinnoista (kumottu) 30.3.2007/348

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016)

Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 29.12.2016/1298

Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621

Laki yksityisyyden suojasta lain työelämässä (kumottu) 8.6.2001/477

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä 13.8.2004/759

Nyssölä, M. 2018. Yksityisyyden suoja työsuhteessa. Helsinki: Alma Talent Oy.. Luettu 20.10.2018.

Oikeusrekisterikeskus. N.d.a. Liite hakemukseen, valtakirja rikosrekisteriotteen tilaamiseksi. Tulostettu 15.9.2018.

https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/material/attachments/ork/oikeusrekisterikeskus/loomakkeet/ZrJiEsqN5/rikrekotehakemus_liite_amk_2.pdf

Oikeusrekisterikeskus. N.d.b. Rikosrekisterihakemus, hankintamenettelyn mukainen rikosrekisteriote. Tulostettu 15.9.2018

https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/material/attachments/ork/oikeusrekisterikeskus/lo-makkeet/YaLJe6p5b/rikrekotehakemus_amk_2.pdf

Oikeusrekisterikeskus. N.d.c. Rikosrekisteriotehakemus, yrityksen/yhteisön rikosrekisteriote. Tulostettu 15.9.2018

https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/material/attachments/ork/oikeusrekisterikeskus/lo-makkeet/cFcP09WBL/rikrekotehakemus_yritys_amk_2_alykas.pdf

Oikeusrekisterikeskus. 2017a. Oikeusrekisterikeskus luovuttaa rikosrekisteriotteita hankintamenettelyä varten. Julkaistu 3.1.2017. Tulostettu 18.10.2018.

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/tiedotteet/2017/01/oikeusrekisterikeskusluovuttaarikosrekisteriotteitahankintamenettelyavarten.html>

Oikeusrekisterikeskus. 2017b. Rikosrekisteri. Julkaistu 31.5.2017. Tulostettu 18.10.2018.

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/asiakaspalvelu/rekisteritotteetjatodistukset/rikosrekisteri.html>

Oikeusrekisterikeskus. 2018. Hankintamenettelyote. Julkaistu 20.6.2018. Tulostettu 18.10.2018.

<https://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/asiakaspalvelu/rekisteritotteetjatodistukset/rikosrekisteri/yrityksenjayhteisontiedonsaantioikeus.html>

Oinonen M. 19.4.2016. Hankintadirektiivin voimaansaattaminen myöhästyi – välitön oikeusvaikutus syytä huomioida. Lexia. Luettu 16.9.2018

<http://lexia.fi/fi/2016/04/19/hankintadirektiivin-voimaansaattaminen-myohastyi-valiton-oikeusvaikutus-syyta-huomioida/>

Opitietosuojaa. N.d. Noviisista mestariksi. Tulostettu 29.10.2018.

<https://opitietosuojaa.fi/index.php/fi/56-lainsaadaentoe/lait/eun-tietosuojaa-asetus/23-tuleva-eu-n-tietosuojaa-asetus>

Pekkala, E., Pohjonen, M., Huikko, K. & Ukkola, M. 2017. Hankintojen kilpailuttaminen. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Pohjonen, M. 2017. Hankintalaki ja tilaajavastuulaki rakentamisessa. Vaasa: Oy Fram Ab.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Rikosrekisterilaki 20.8.1993/770

Tietosuojavaltuutetun toimisto. N.d. Henkilötietolaki. Tulostettu 18.10.2018.

<https://tietosuojaa.fi/henkilotietolaki>

Valtioneuvoston asetus tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa 1.7.2010/681

LIITTEET

Liite 1. Hankintalain liite D.

1 (2)

Lain 88 §:n 6 ja 7 momentissa tarkoitettut selvitykset ehdokkaan tai tarjoajan soveltuvuudesta:

Taloudellinen tilanne ja rahoitusasema (88 §:n 6 momentti)

- pankkien antamat asianmukaiset lausunnot tai tarvittaessa todiste asianmukaisesta ammatinharjoittajan vastuuvakuutuksesta;
- tilinpäätökset tai otteet niistä, jos sen valtion lainsäädännössä, johon talouden toimija on sijoittautunut, edellytetään tilinpäätöksen julkistamista;
- todistus yrityksen kokonaisliikevaihdosta ja tarvittaessa liikevaihdosta hankintasopimuksen kohteena olevalla toimialalla enintään kolmelta viimeiseltä kuluneelta tilikaudelta sen mukaan, milloin yritys on perustettu tai aloittanut toimintansa, jos liikevaihtoa koskevat tiedot ovat saatavilla.

Tekninen suorituskyky (88 §:n 7 momentti)

- luettelo toteutetuista rakennusurakoista enintään viimeksi kuluneiden viiden vuoden ajalta ja sen tueksi todistukset merkittävimpien rakennusurakoiden asianmukaisesta toteuttamisesta ja lopputuloksesta; jos se on tarpeen riittävän kilpailun varmistamiseksi, hankintaviranomaiset voivat ilmoittaa, että huomioon otetaan todisteet merkityksellisistä rakennusurakoista, jotka on toteutettu yli viisi vuotta sitten;
- luettelo merkittävimmistä suoritetuista tavarantoimituksista tai palveluista enintään viimeksi kuluneiden kolmen vuoden ajalta ja tiedot niiden arvosta, ajankohdasta sekä julkisesta tai yksityisestä vastaanottajasta; jos se on tarpeen riittävän kilpailun varmistamiseksi, hankintaviranomaiset voivat ilmoittaa, että huomioon otetaan todisteet merkityksellisistä tavarantoimituksista tai palvelusuurituksista, jotka on tehty yli kolme vuotta sitten;
- selvitys asianomaisista talouden toimijan yritykseen suoraan kuuluvista tai kuulumattomista teknisistä asiantuntijoista tai teknisistä laitoksista, erityisesti niistä, jotka vastaavat laadunvalvonnasta, ja, jos kyseessä ovat rakennusurakkasopimukset, niistä, jotka ovat urakoitsijan käytävissä urakan toteuttamista varten;
- kuvaus talouden toimijan laadunvarmistukseen käyttämistä teknisistä välineistä ja toimenpiteistä sekä yrityksen tutkimus- ja kehitysjärjestelmistä;
- selvitys toimitusketjun hallinnoinnista ja seurantajärjestelmistä, joita talouden toimija voi soveltaa hankintasopimuksen toteuttamisen yhteydessä;
- jos toimitettavat tuotteet tai palvelut ovat monimutkaisia tai niitä tarvitaan poikkeuksellisesti vain tiettyä tarkoitusta varten, tarkastus, jonka suorittaa hankintaviranomainen tai tämän puolesta suostumuksellaan sen maan toimivaltainen virallinen laitos, johon tavarantoimittaja tai palvelujen tarjoaja on sijoittautunut; tarkastus koskee tavarantoimittajan tuotantokapasiteettia tai palvelujen tarjoajan teknistä suorituskykyä ja tarvittaessa tämän käytössä olevia tutkimus- ja kehitysjärjestelmiä sekä laadunvalvontatoimenpiteitä;

(jatkuu)

2 (2)

- palvelujen tarjoajan tai urakoitsijan taikka yrityksen johtohenkilöiden koulutus ja ammatillinen pätevyys, edellyttäen että niitä ei arvioida tarjousten vertailuperusteena;
- selvitys ympäristönhallinnan toimenpiteistä, jotka talouden toimija toteuttaa hankintasopimuksen toteuttamisen yhteydessä;
- ilmoitus palvelujen suorittajan tai urakoitsijan työvoiman vuotuisesta keskimäärästä ja johtohenkilöiden lukumäärästä kolmelta viimeksi kuluneelta vuodelta;
- selvitys työvälineistä, kalustosta tai teknisistä laitteista, jotka ovat palvelujen suorittajan tai urakoitsijan käytettävissä hankintasopimuksen toteuttamiseksi;
- ilmoitus hankintasopimuksen osasta, jonka talouden toimija aikoo mahdollisesti antaa ali-hankkijoille;
- tavarahankinnoissa näytteet, kuvaukset tai valokuvat, joiden aitous on voitava hankintaviranomaisen pyynnöstä todistaa;
- tavarahankinnoissa virallisten laadunvalvontaelinten tai toimivaltaisiksi tunnustettujen laitosten laatimat todistukset, joissa viittauksilla teknisiin eritelmiin tai standardeihin osoitetaan selkeästi määriteltyjen tavaroiden olevan vaatimustenmukaisia.

Liite 2. Valtakirja rikosrekisteriotteen tilaamiseksi. (Oikeusrekisterikeskus n.d.a.)

**LIITE HAKEMUKSEEN
VALTAKIRJA RIKOSREKISTERIOTTEEN TILAAMISEKSI**

Oikeusrekisterikeskus
PL 157
13101 HÄMEENLINNA
Faksi: 029 56 65783

Tämä lomake on tarkoitettu hankintamenettelyn mukaisen rikosrekisteriotteen tilaamiseksi eikä sitä voi käyttää muiden rikosrekisteriotteiden tilaamiseksi.

Valtuutan alla mainitun yrityksen / yhteisön tilaamaan rikosrekisteriotteeni. Tämä valtuutus on voimassa:

Valtuuttajan nimi	
Valtuuttajan henkilötunnus tai jos henkilötunnusta ei ole, syntymäaika ja -paikka	
Valtuuttajan asema yrityksessä / yhteisössä	
Valtuutetun yrityksen / yhteisön nimi	Y-tunnus
Päiväys ja valtuuttajan allekirjoitus	

Liite 3. Hankintamenettelyn mukainen rikosrekisteriote. (Oikeusrekisterikeskus n.d.b.)

RIKOSREKISTERIOTEHAKEMUS
HANKINTAMENETTELYN MUKAINEN RIKOSREKISTERIOTE

Oikeusrekisterikeskus
PL 157
13101 HÄMEENLINNA
Faksi: 029 56 65783

Pyydämme saada rikosrekisterin otteen hakemukseen liitettyjen valtakirjojen henkilöistä. Henkilöt toimivat yrityksen / yhteisön hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenenä tai käyttävät edustus-, päätös- tai valvontavaltaa.

Otteet toimitetaan hakemuksessa mainitulle yhteyshenkilölle.

Yrityksen / yhteisön nimi		Y-tunnus
Hakijan yhteyshenkilö	Yhteyshenkilön puhelinno	Yhteyshenkilön sähköpostiosoite
Hakijan postiosoite	Postinumero	Postitoimipaikka
Hakijan laskutusosoite / verkkolaskutiedot (voidaan antaa myös erillisellä liitteellä)	Postinumero	Postitoimipaikka
Kielitoivomus*	<input type="checkbox"/> suomi	<input type="checkbox"/> ruotsi
		<input type="checkbox"/> englanti

Päiväys ja yhteyshenkilön allekirjoitus

* Koskee vain otteita, joissa ei ole merkintöjä. Mahdollisia tuomioita ei käännetä englanniksi. Hakemukseen tulee liittää valtakirjat henkilöiltä, joista otteet pyydetään. Puutteelliset hakemukset jäävät odottamaan selvittelyä, mikä pidentää toimitusaikaa. Ote maksaa 12,00 euroa. Lasku lähetetään erikseen. Maksukehotuksen lähettämisestä peritään 5 euroa. Maksut ovat ulosottokelpoisia ilman tuomiota tai päätöstä.

Liite 4. Yrityksen / Yhteisön rikosrekisteriote. (Oikeusrekisterikeskus n.d.c.)

RIKOSREKISTERIOTEHAKEMUS
YRITYKSEN / YHTEISÖN RIKOSREKISTERIOTE

Oikeusrekisterikeskus
PL 157
13101 HÄMEENLINNA
Faksi: 029 56 65783

Pyydämme saada yritystämme / yhteisöämme koskevan rikosrekisteriotteen.

Hakemuksen allekirjoittajilla tulee olla oikeus kirjoittaa yhtiön / yhteisön nimi.

Yrityksen / yhteisön nimi		Y-tunnus
Postiosoite	Postinumero	Postitoimipaikka
Laskutusosoite / verkkolaskutiedot (voidaan toimittaa myös erillisellä liitteellä)	Postinumero	Postitoimipaikka
Tilauksesta vastaavan henkilön nimi	Puhelinnumero	Sähköpostiosoite
Kielitoivomus*	<input type="checkbox"/> suomi	<input type="checkbox"/> ruotsi
		<input type="checkbox"/> englantia

Päiväys
Nimenkirjoittajan allekirjoitus
Nimenselvitys

Toisen nimenkirjoittajan allekirjoitus (tarvittaessa)
Nimenselvitys

* Koskee vain otteita, joissa ei ole merkintöjä. Mahdollisia tuomioita ei käännetä englanniksi. Kaikki kentät on täytettävä.

Ote maksaa 22,00 euroa. Lasku lähetetään erikseen. Maksukehotuksen lähettämisestä peritään 5 euroa. Maksut ovat ulosottokelpoisia ilman tuomiota tai päätöstä.